„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом пТком, недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију
(у сребру.)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 160. У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 21. ОКТОБРА (2. НОВЕМБРА) 1879. ГОДИНА XIV.

Са српског народно-црквеног сабора.

У Карловцима, 12. октобра 1879.

Председава Стеван Брановачки.

Чита се предлог Мише Димитријевића, по ком би одбор за дневни ред за 48 сахата оправио све оне предлоге сабор. одбора, који ће овог састанка доћи на дневни ред. — Предлог се тај усваја.

Лазар Стефановић као председник финансијског одбора подноша предлог у погледу дневница и путних трошкова.

Седница се претвори у конференцију ради договарања о истом предлогу. — Седница се отвори и горњи предлог буде примљен.

Чита се §. 25. уредбе свештенства.

Милош Папић предлаже, да они скупштинари који не знају писати, могу дати да им напише име онога кога желе изабрати на изборну цедуљу онај, у коме они поверења имају; да се тим очува и њима право тајног гласања.

Дамјан Јеврић предлаже свој додатак у 5 алинеји који гласи: „који има најбољу квалификацију“; јер би могла конзисторија онога потврдити који има лошу квалификацију.

Паја Димић усваја Јевријев додатак, а не слаже се с папићевим, јер јуче смо доказивали свест народа, и љубав му према слободи — по којој би сваки хтео јавно своју жељу изрећи. Предложеним од њега писањем, да би се догађало злоупотребе, јер може онај који паше противно од онога написати, него што онај чија је цедуља, рекне. За редакцију је с исправком Јевријевим.

Др. Јов. Суботић вели, да треба да је једнако право свих бирача, а не за неке право тајног а за неке јавног гласања. То није једнако право. Нека сви јавно гласају.

Др. Јеремин истог је мишљења као и др. Суботић. Вели, да није имао прилике, да се при једном избору и тајно и јавно гласа. И он је за јавно гласање.

Др. Ст. Павловић вели, да кад се о личности гласа, да се гласа тајно. Од правила да треба изузетке разликовати. Овде је један изузетак. Ради оних, који не знају писати не можемо кварити опште правило. Нек уче писати; јер кад би им други писали, ретко би била написана њихова воља. За редакцију је.

Т. Грунчић мисли, да би требали један по један гласати пред одбором.

Л. Стефановић вели, да је то питање привођено у рескрипту 1868 г. § 16.

Вранковић вели да је саб. одбор руководила и та мисао, да тим принуди да сваки скупштинар учи читати и писати, као што се то чини и при политичним општинама. Кад би се примио Папићев предлог, то би се могле цедуље и шавжирати и готове већ подметати. Препоручује редакцију, а проту Стефановића упућује § 58. рескрипта. — Гласа се на поједине тачке.

1, 2 и 3. се примају.

Др. И. Вучетић предлаже, да 4, 5 и 6 тачку врате редакцији на редиговање према §. 24; са исправком Јевријевим у 5 тачци. — Предлог се овај прима.

§ 26. и 27, се примају.

§. 28. Петар Томић мисли, да је кратак рок 10 дана за Горњу Крајину где је с поштом рђаво.

Л. Стефановић држи да је доста 10 дана, јер се не рачуна време путовања писма.

Др. И. Вучетић вели да то тумачење не може стајати, него се узима да за 10 дана мора доћи у конзисторију, јер се иначе не би могао рок конзисторије означити. Предлаже 15 дана.

Др. Ст. Павловић предлаже да дође „рачунајући од дана избора“. — Усваја се предлог дра Вучетића са допуном дра Павловића. — §. 29.

Др. Мих. Полит. Још јучер, кад је била дебата о злоупотребама које се догађају при избору он је свој исправак наговестио. Исправак његов да још строжије поступа према таквим злоупотребама, и кандидати кад буду знали, да ће по учињеним преступима под строги суд потпасти, чуваће се истих. Исправак гласи: После речи: „приликом може“ да дође: „оне кандидате потпуно искључити, који су се при избору какве злоупотребе учинили, шта више такове и дисциплинарној истрази и казни подврћи.

Иса Ћирић предлаже да се израз „кандидата замени са, „стицатеља“. Изјављује се за допуну дра Полита но он да има уноворити још на једну околност, а то је, да и бирач, који би без знања стицатељевог за њега кортешовао, подпадне под одговор и дисциплинарна правила.

Папић је за то, да овај § остане in suspenso.

Др. Суботић вели, да је Политов исправак не само уместан, него да је и апсолутно нуждан. Изјављује се за њ.

Бољарић прихваћа Политов исправак. Наваћа да је исти usus и при политичним изборима, при таквим изборима да преступник губи право на кандидатуру за 3 године. —

Др. Суботић је за то, да се цео § преда одбору да га са политовим исправком редигира.

Др. Полит вели, да је оно што је Ћирић рекао са свим усмено. Подноша додатак своме исправку.

Бранковић усваја Политов исправак, али да се и против изгреда скупштинара употребе дисциплинарна правила.

Гласа се. Прима се редакција да се редигира са Политовим исправком. —

§. 30. Др. Полит је за то да изостане „душевно и телесно здрав“ и т. д. и да дође „канонима прописана својства има,“ јер да су тек овим потпуно изражени захтеви.

Бранковић вели, да би се онда уједно и канони морали општини дати, да знаду каква су то канонична својства. Треба да буде онако написано како ће народ разумети.

Иса Павловић предлаже да изостане „епархијска конзисторија“ а да дође „попуњава се најдаље за три месеца“. — Прима се.

Др. Св. Димитријевић подноси исправак по коме би имало стајати „а при томе каноничној иреГуларности не потпада“.

Др. Ст. Павловић подноси исправак: „који има прописана својства за свештеника“.

Др. Полит одустаје од свог исправка и прихваћа исправак дра Павловића. — Исправак дра Павловића прима се.

§. 31. прима се.

§. 32. Паја Димић је против редакције, пароси треба да предлажу капелане, јер их они и плаћају, а не протопрезвитери.

Бранковић вели му да је саборски одбор овај § метнуо према § 55.

Милош Папић је против предлога Димићевог, и то зато, да се неби на старо повратили. Тиме да би се могло натурити општини пароха.

П. Димић вели да је изненађен овом изјавом Папића, јер овде се баш каже у споразуму с општином, дакле не би био натурен. Одговара Бранковићу и вели, да се не ће код нас моћи примити да општина премешта капелане, јер се не може допустити, да свештеник до гроба живи у неизвесности. —

Редакција се прими већином. С том изменом да место „залишних“ дође „расположљивих“.

§ 33 се прими.

§ 34. Миша Димитријевић предлаже да се §§ 34, 35, 36 и 37 заједно прочитају, и онај § 18, који је досада био in suspenso; јер да сви стоје у тесној свези, сви говоре о протопрезвитеру. —

Читају се поменути § §. —

Миша Димитријевић не слаже се с одредбом §-а 18 јер не одређује место протопрезвитеру. Кад општина има право да бира пароха, а и протопрезвитер је парох у једној општини, то вели, кад епархијске власти бирају протопрезвитера, онда се општинама ускраћује право слободног избора. Но кад би се опет сасвим припустио избор протопрезвитера општини, то да би јој се дало и сувише права, које друге општине немају. Нека имају и при том избору права, али не неограниченог, већ с утицајем епархијске власти. — Надаље да могу конпетовати на протопрезвитерско место не само пароси из дотичног протопрезвитерата већ из целе јерархије. Предлаже да § 18 изостане у § 34 да изостане „и § 35“; § 35 да изостане а за § 36 и 37 подноси нове §§.

Исправак на §. 34.
да из тога §-а изостане „и 35.“

Исправак на § 35.
да тај § цео изостане.

Исправак на § 36.
да § 36. (сада § 35) овако гласити има:

„Консисторија расписује стечај на упражњено место протопресвитера, на које сви они конкурисати могу, који по § 23-ем прописану квалификацију имају и исту искажу.

„По истеку одређеног рока сазива епископ све чланове сва три одсека епарх. управе у заједничку (пленарну) седницу, којој доставља све молбенице дотичних молитеља заједно са приложеним сведочбама, до ова заједничка седница испита молбе и састави између квалификованих молитеља тројну кандидацију.

„Ова тројна кандидација упућује се заједно са свима осталим молбама црквеној скупштини оне општине која је седиште протопресвитера с позивом да по своме праву избора пароха једнога од тројице кандидованих изабере. Избор овај обавља се сасвим на начин, који је у § 24-ам за избор пароха одређен.

Исправак на § 37 (сада § 38.) те § 37 да има овако гласити:

„За два новоустановљена протопресвитерата у архидијецези, наиме за шидски и даљски, а тако исто и за протопресвитерат мохачки (који до сад свога сталног седишта није имао) установљује се ова прелазна мера. При првом попуњавању протопресвитерских звања у овим протопресвитератима могу се само пароси дотичног протопресвитерата пријавити, а бирају их све епархијске власти у заједничкој седници и у томе случају неће протопресвитер дотичног протопресвитерата морати у седишту тога протопресвитерата (Шиду, Осеку и Мохачу) становати, него ће остати и даље на својој парохији све дотле, док се у одређеном месту седишта протопресвитера прва парохија не упразни, само се он онда просто преместити има, са којим премештајем престаје за дотични округ ова привремена мера важити и законита одредба ступа у живот. Ако би се пак протопресвитерско звање међутим упразнило и једна парохија у седишту протопресвитерата, то се при попуњавању протопресвитерског места има и даље по овој привременој мери поступити.

Овакав избор обавља се тајним гласањем итд. (као што гласи § 37 редакције.)

Разуме се по себи, да се у овом случају имају пре него што се избор протопресвитера на овај начин предузме, све празне парохије тотичнога округа пре тога редовним начином попунити.“

Иса Ћирић вели, да се г. Димитријевић држао начела не би то предлагао и толико кубурно. Те да је повреда начела слободног избора, које се јучер усвојило. Затим да има у том предлогу и контрадикције, јер и по њему не би протопрезватери седили у месту, које би се одредило. Овде је алтернатива. Или-или. Или усвојити предлог саборског одбора или да се протопрезватер наименује без парохије. Једино тако се не би повредиле ничије право избора. — Препоручује предлог саб. одбора.

Аксентије Поповић је против редакције, а за то да компетовати могу сви пароси из јерархије, а не само из дотичног протопрезвитерата.

Иса Павловић вели, да оба предлога могу бити само предметом ђенералне дебате, а тек онда специјалне. Изјашњује се за редакцију.

Предлог М. Димитријевића да ограничава право слободног избора; тим предлогом, кад би га усвојили свој би јучерањи закључак десавуирали; сами би себе десавуирали. О кандидацији не може више ни говора бити. Предлог сабор. одбора да је ближи оном духу, кога јучер усвојисмо, — са редакцијом се слаже у начелу, а у појединим §§. да ће донети исправке.

Т. Грунчић је за редакцију.

Кам. Јовановић против редакције је. Протопрезвитер као орган епархијских власти треба да је у центруму протопрезвитерата и у великом месту, а не у селу. Протопрезвитер треба да је што образованији, важанији, да се с њиме поносимо, да блиста у друштву. — Изјашњује се за предлог М. Димитријевића.

Др. Ника Максимовић вели, да је већ једном напоменуо празнину у нашој автономној згради, а то је организација протопрезвитерата, коју Романи имају, ал ми немамо. Због ове празнине сваки по своме нагнућу баланзује између општине и епархијских власти. Из овог балансирања да је поникао и предлог М. Димитријевића, који је превагнуо на општину, а саборски одбор на епархијске власти. Овде не може ни један заузети субјективно гледиште и држати се свога начела, него се мора држати оних, која су већ примљена овде. Као што општина бира пароха, епархија епископа, митрополија митрополита, тако би и протопрезвитерат требо да бира протопрезвитера. Али ми немамо организованих протопрезвитерата, него само територијума. Кардинално је питање: ко да бира протопрезвитера? Општина не може, јер круг њезин не може обузимати круг протопрезвитера, јер долази у сукоб са целом организацијом. То би инволвирало јучерања закључак. О организацији протопрезвитерата не можемо сада радити. Морамо још трпити ту празнину. Томе су узроци финансијални, и непотребност још за сада те организације. Идући сабори ће ту организацију донети. Нема другог начина него делокруг протопрезвитерата пренети на виши автономни делокруг, на епархијске власти. Тај је привцип санкционисан јучерањим закључком, Димитријевићев предлог да иде у наточ том закључку, јер преноша на општину. Према оваковом стању ствари остаје: епархијска скупштина или епархијска власт. Протопрезвитер је старешина протопрезвитерата, али је и орган епархијске власти. Ако је прво важније онда да га бира епархијска скупштина; ако је важније ово друго, онда да га бира епархијска власт. По предлогу Димитријевићевом је протопрезвитеру делокруг мален, а послови га карактеришу као органа епископа и епископске власти per excelentiam. Ако је тако, онда је он чиновник, а принцип за то је установљен при уређењу епархијске власти, а на ме да их бирају ове. Протопрезвитера бирају дотичне епархијске власти. Кад тако стоји, питање је како ћемо акцентуалне моменте удесити да одговоре усвојеном принципу. Споредно је дал ће бити парох онде где је досад био, то се извести не може. — Протопресвитер може ма у ком месту бити изабран: а као изабран може тражити где хоће да буде. — Изјављује се против предлога Димитријевићевог и Исе Павловићва, а усваја редакцију.

Др. Илија Вучетић тог је мнења, да се питање о протопресвитерима, мора пре свега начелно и у опште решити, и тек онда може бити разговора о томе, како и на који начин да се протопресвитер бира. Не дели мишљење др. Н. Максимовића, да је то главно и кардинално питање, ко бира протопресвитера, јер је то по мишљењу говорника више формална страна; а битна, есенцијална страна овога питања је то, где ће бити седиште протосветира, да ли стално у једном извесном месту, као што је и досад било, или пак по предлогу саборског одбора, да протопресвитер може становати ма у коме месту свога округа. Предлаже да се најпре реши, да протопресвитер има своје стално седиште, јер само тако ће бити у том положају, да може своме главном задатку потпуно одговорити. Поред тога, да седиште протопресвитера треба да буде стално, говоре млоги разлози, од којих је говорник некоје већ напоменуо, кад је предлагао, да се у овој уредби изоставе §. 18., који допушта протопресвитеру, да може ма у ком месту свога округа становати; између многих других разлога наглашује говорник нарочито тај, да седиште протопресвитера не треба да буде ма које сеоце, него у колико је могуће средиште свога округа и веће место, где има више интелигенције и где су у неколике и друге власти усредсређене. Нарочито је важна та околност, да у сваком месту, где је седиште епископа и епархијских власти, треба да буде и протопресвитер, почем је он орган епархијских власти и посредник између њих и општина, те ће тако своме задатку боље моћи одговорити; а осим тога је по ново донесеној уредби, с којом се говорник истина не слаже, протопресвитер уједно и школски надзорник, па као такав треба не само да је од прилике у центруму свога округа, како би могао тај надзор, кад му је већ дат, што целисходније вршити, него у таким местима обично има више и већих школа, те ту може протопресвитер у вршењу својих дужности још боље увежбати се и више искуства прибавити. Према томе дакле говорник држи, да у првој линији треба решити питање о седишту протопресвитера и кад се то реши, онда ће се моћи тек говорити о начину његовог избора. Јер ако се у погледу седишта усвоји предлог саборског одбора, онда ће се моћи усвојити и предложени начин избора; ако се пак усвоји предлог за стално седиште протопресвитера, онда се више не може примати одборски предлог у погледу избора, него онда се може усвојити или предлог Мише Димитријевића, или начин избора од прилике такав, као што је досада по рескрипту био, или на послетку можда какав трећи начин. Дакле пре свега нек се одреди седиште протопресвитера, па онда начин избора његова.

Пошто се још јавило говорника у овом предмету, а већ беше 1 и по сахата превалило, то председник затвори седницу и закаже ју за сутра у 9 сахати.

Карловци 13. октобра 1879.

Председава Стеван Брановачки.

Подношају се разни поднесци.

Бранковић чита редигован § 25, у ком 5 и 6 тачка изостају и § 29. — За тим се наставља јучерања дебата.

Др. Ј. Суботић. Питање је шта је био, шта може бити и шта ће бити протопресвитер? Био је парох у извесном месту и делегат црквених и школских власти. Интервенисао је у свом срезу као такав у административној ствари. Могао би се као орган и делегат епархијске власти или као друга

власт определити, и онда би га бирала епархијска скупштина или власт коју заступа. Но ова институција не би била сходна, била би само на нови терет, јер би се морала плаћати, не би одговарала ни потреби народа. А ди ће парох у једној општини бити делегат власти и да га протопресвитерат плаћа за службу. А кад је тако, то га не може постављати општина. Кад је он делегат власти, није свеједно дал да има власт утицаја на његов избор, или не. Ова има уплив на његов избор досадања пракса да је давала право општини и срезу, а власт да је изостављала. На темељу стања ствари било би одвише радикално избегавати и кварити оно што постоји и што живи, кад можемо и друкчије наше потребе намирити. Говорник је за то, да буде стално место и то велико за седиште протопресвитера. У великом месту где има више интелигенције, долази се и чешће у додир, а протопресвитери треба да светле, а светли ће ако буде трена. Бирати да га имају право општина и срез, али уплив да имају власти, којих је он делегат, протопрезвитер ради у протопресвитерату у име својих власти, а овима не може свеједно бити, какав протопресвитер био да био. Три кандидата да буду. Бира ће их општина као пароха, срез као протопрезвитера. Тим начином да ће се довести у склад сви интереси, не ће се рушити оно што постоји већ. Парохија да има $^2/_3$ а срез $^1/_3$ бирача, јер срез не треба да мајоризује парохијане, да се право изборно парохије не учини илузорним. Рефлектује на речи дра Максимовића да је празнина у нашој автономној згради, наиме, да немамо организације протопресвитерата, и вели, ако је тако то треба ту празнину попунити и онда као на сталној подлози зидати; али та се празнина не би ни том институцијом попунила, него би отворила другу празнину. Али напослетку, говорник и не налази ни прве празнине. Протопресвитерске скупштине да су сасвим сувишне. — Право општине треба оставити, али и уплив административних власти с кандидацијом. Стална места морају се усвојити.

А. Сандић подноси против предлог §. 18 и по томе § § 34—37 и пре мотивације своје моли бележника да прочита предлог тај који гласи:

„Место §. 18.“

Протопросвитеру је седиште стално.

Он је по том и парох у том месту.

Место §. §. 34, 35. 36 и 37.

Прототресвитера бирају црквене општине протепресвитерства на збору у седишту протопрезвитерском кроз изасланике своје.

Бирачи-изасланици су сви скупштинари црк. општине седишта протопрезвитерског и толики исти број скупштинара црк. општина протопрезвитерства по сразмеру, како за ове утврди епархијска власт.

Епархијска власт расписује стечај најдаље за шест месеци, и поставља протопрезвитерству администратора до избора; прима молбенице стечајника и шаље по том пред избор кроз реченог администратора збору ради избора.

Тражити се може сваг свештеник из српске митрополије свеколике, бесприкоран у животу и служби свештеничкој, и нарочито који је стекао заслуге за цркву и школу.

Избор бива у зборници црк. скупштинској у седишту протопросвитерском.

Под начелништвом администратора протопрезвитерског саставља се збор за избор: бира за тај мах између себе председника, перовођу и тројицу скупљача, где буде, и прегледача гласаница, на које свак бирач-изасланик својеручно запи ује име, кога хоће да бира — ко незна писати, казује име кандидатско на записник.

Решава се, где не буде једногласношћу, одлучном већином гласова; где се гласови н е ј е д н а к о на више кандидата поделе, понавља се избор између двојице, који највише гласова добише; поделе ли се гласови у том на једнако решава својим гласом председник.

Записник изборни саставља се за трајања избора и оверовљава се одмах после тога, и шаље се епархијској власти на знање и да епископ прво изведе избраника и својим путем уведе у званије.

Где буде о избору злоупотребе, истрагом после доказане, бива са избором и злоупотребници онако исто, као код избора пароха. (§. 29.)

Мотивујући предлог свој А. Сандић, вели: З л а ј е н о в о с т б е з о с н о в е с т а р е, рекао је наш један велики стихотворац. Мило му је, додаје, што се у том слаже са старином предговорником, песником и опробаним беседником, што се тиче прве две тачке, ма да у свачем тежи у напред, ипак бавећи се и поштујући старине књижевне, народне и т. д. држи, да му се овај пар неће уписати у недоследност, што се у овој ствари осврће у назад — к рескрипту, ближећи се к избору протопресвитера, као што је у истом. Освртање то своје правда тим, што му је избор пароха по рескрипту либералнији нег предложени овај начин од редакције. Захваљује предговорнику, што је разложио, шта је био протопресвитер и шта ће бити од јако, те не мора сам понављати. Прелазећи на ствар, казује по предлогу свом да се овде има одредити и решити; седиште протопресвитерско, ко бира протопресвитера и где и како, напослетку ко може кандидовати и избран бити и да се осигура избор од злоупотребе.

Измену параграфа 18. жели он из истих разлога, које предговорници наведоше и замењује га дакла начелним предлогом својим, остављајући, да седишта протопресвитерска буду, у уредби за епархије назначена. Предлажући по том, да протопресвитера бира општина у седишту са осталим општанама протопресвитерства, доказује говорник, да је тим очувано и тој општини право избора пароха али и целоме округу право да бира свога старешину протопресвитера.

Ово последње изводи говорник по предлогу свом, што изасланици бирају заједно на збору, тога ради састављеном.

Колико би тим, можда ограничавао се реченој општини избор пароха, толико би са друге стране опет извађало се потпунније оно друго право у бирању заједничког старешине. Протопресвитер ће од јако бити као посредни орган епархијске власти и свештенства и као сремски школски надзорник — прећи округу свом у целини него ли парохији у седишту свом. И с тога предлогом својим вели говорник, рад сам ја умножити број бирача изасланика из осталих општина протопресвитерства са досадашње т р е ћ и н е н а п о л о в и н у. Празнину у уредби епархијској, коју мој поштовани пријатељ, г. посланик Др. Максимовић помену, признајем и сам, и баш свим својим предлогом мислим, да ће се донекле иста попунити, док се и то неорганске у уредби епархијској. Да су у нас прилике другачије, ја бих онда још и даље ишао: предлагао бих да протопресвитера бирају сви бирачи општина протопресвитерства, било на збору у седишту било по обштинама посебице, слично дојакошњим изборима окружних посланика световних и свештеничких сабора овога. (глас један, но онда би се тек свађали!).

Свађали — ја мислим да тога неби било, нити ће бити по уредбама које овде доконасмо, старајући се да се у тим приликама на пут стане свакој злоупотреби, дакле и свађи, и рећи морам немојте ми замерити да ми је жао што та реч пада баш с те стране овде на сабору. Та сви ми радом овим нашим овде за тим идемо, да луч просвете што шире обасја народ наш. И просвећујући народ за тим тежимо да свак призна и дода сваком своје — а где тако буде, нестаће онде свађе и неслоге. Ал да се вратим к ствари. Предлажући горњи начин бирања и ослањајући се у напред на све то јачу свест и напредак народа у просвети ја сам одлучно против сваке кандидације ма које власти. У цркви нашој поричемо ми огањ ч и с т и т е љ н и — порецимо га дакле и недајмо маха огњу чистителном ни мимо цркве тим нашим властима народним и црквеним.

Говорник даље мотивује свој предлог о постављању администратора протопресвитерству о склапању бирачког збора за избор и прелазећи на оно питање: ко се може тражити и изабран бити за протопресвитера вели: тражити се може, предлажем ја сваки свештеник из свеколике митрополије овде, и тим сам рад одржати што јачу целину свештенства нам и народа у ових крајевих и дати прилике што божјем избору из што веће множине врсних кандидата. Захтевајући у том предлогу свом б е з п р и к о р а н живот од тих свештеника кандидата и бесприкорност у служби им свештеничкој мислим да ће бити најбоље сведочанство квалификације сваком оном, који га стече и искаже. Али сам ја додао к том још нешто претежније вредности т. ј. и к о ј и ј е с т е к а о з а с л у г е з а ц р к в у и ш к о л у, и молим вас, допустите ми да што краће додатак овај разјасним. По примљеној уредби епархијској, протопресвитер је одсад, као што знамо посредник својих сасвештеника и власти и још уз то школски надзорник у свом протопрезвитерству.

Ко се узтражи дакле за тај двојаки рад: црквенски и школски, ваља да је дотле већ признат и признозван не само као свештеник пред часним крстом и еванђељем, него и да је разбирао за школу нашу и напредак јој. И не само живом речи из олтара да је умео подржати и повисити богочаст и морал у народу свом, него да је то и словом и књигом чинио. — Треба одсад протопресвитер кандидат да напред извештити се раду с катедре школске и скатедром, и опет не само живом речи него и књигом и писмом, једном речи да је поборник цркве и православља и напредних школе и просвете. — Завршујући мотивацију своју, наглашује говорник, како се предлогом редакције спречује и указађује оно, што је у рескрипту напредније било. Јесте сл. саборе — завршује говорник — избор протопресвитера слободнији је у рескрипту нашем, и с тога се ја осврћем на ту основу стару код данашње новости ове. Немојте, да ми данас назаднији будемо од оних, који тај рескрипт градише и које ми, осим неколицине, не за напредњаке држасмо!

Др. М и л а н Ђ о р ђ е в и ћ говори против редакције. Цела је истина оно, што је рекао др. Максимовић, да у нашој автономији постоји празнина, јер протопрезвитерати нису организовани. Та празнина, коју г. др. Суботић не осећа тако јако, потиче отуда, што наша организација баш у средини рама, и ту празнину није попунила ни ова уредба епархијска, коју смо у овом заседању донели, нити ће бити попуњена све дотле, док се народу нашем не оствари право избора епископа. Све дотле пак би ће колебања у мишљењу, или како би то г. Максимовић рекао, балансирања између општине као темеља и епархијских власти с владиком на челу као врха. И г. Максимовић је балансирао, кад је говорио за редакцију саборског одбора, па је превагнуо више за ону страну, где су врхови. Говорник неће тако, него воли онамо, где је темељ, а то су наше црквене општине. Данас, када је протопресвитерима дато, да буду школски надзорници по срезовима, када је делокруг протопресвитера проширен, тај културни моменат принуђава, да већ сада помишљамо на организацију протопресвитерата, на попуњење оне празнине. Протопресвитер је по схваћању говорниковом први парох у општини и у оном црквеном округу, то му је његова главна карактеристика, и као такав, он је посредник између општина и епархијских власти. Да може тачно вршити ту своју дужност, нужно му је, да буде у средишту дотичног протопресвитерата и да му то буде стално седиште, као што је г. Вучетић умесно нагласио. Што је рекао г. Ђирић, да се у наше време комуникације поправљају, те саобраћају његовом неће сметати, ако буде и у каквом селу седио, на то му одговара, да све кад би и тако било, као што на жалост није, ипак је нужно, да прота седи стално у којем већем месту; јер и у културним земљама, где су комуникације куд камо боље од наших, и тамо имаде средишта, где се збија већи живот, који јаче пулзира. Таки је развитак у државном и у друштвеном погледу, па се том развитку не треба ни ми у овом случају да уклањамо.. Наравно, да га сталним седиштем долазимо у малу неприлику, јер морамо дотичној општини ограничити право избора пароха, који је у једно прота читавом протопресвитерату. Како му је пак његова главна карактеристика као парох, то говорник не би дао већег сутицаја протопресвитерату при том избору, него оног, што га даје г. Миша Димитријевић у своме предлогу. Да богме, да је то нека кубура, као што је казао г. Ђирић. Али је кубура уједно и код њега, кад мора нама, која знамо шта је кандидација, да доказује, како она скучава право избора општине, он, који је био за кандидацију при избору пароха. У осталом говорник није против, ако се за сутицај протопресвитерата при том избору и без кандидације побрине. Главно му је то, да буде сталног седишта ал и да право избора пароха те дотичне општине колико је могуће мање окрњено буде.

В л а д и к а Ж и в к о в и ћ вели, да ће само своје индивидуално мњење рећи. Питање је врло тешко и важно, јер на једној страни музима начело, а на другој фактично стање и фактора. Предлог саб. одбора да је чистији од предлога М. Димитријевића, али није практично користан. Говорник је одлучено за стално место. Најближи му је др. Суботић само он ће му предлог реформуловати. Други предлози да немају обзира на факторе, он хоће да се сви фактори узму у обзир и да саразмерно суделују. А ти су фактори: епархијска власт, свештенство дотичног протопрезвитерата, општине у истом, и општина која бира протопрезвитера за пароха. Али број бирача да буде тако суразмеран да неможе ни општина срез, ни срез општину мајоризовати. Срез да има толико бирача као и општина. Од свештенства да су бирачи пароси и настојници. Епархијска власт да има право све неспособне искључити из кандидације, а друге све предложити збору. То су његови принципи. Предлог је његов: да §. 35. изостане, а §. 36. да гласи:

Избор протопресвитера бива на овај начин:

Епископ — дијецезан расписује окружницом стечај за упражњено протопресвитерско место, на које се могу пријавити свештеници из целе дијецезе, по истоку реченога у §-у 34, рока сазива све редовне чланове сва три одсека епархијске управе у заједничку седницу.

ЛИСТАК.

СА ГАЛЕРИЈЕ КАРЛОВАЧКОГ САБОРА.

IV.

— Ма терај брже, шта штедиш тог туђег коња, викнем нестрпељиво своме кочијашу, који ме је возио из Новога Сада у Карловце. Зар не мислиш, шта све могу продангубити, зар не слутиш, да баш данас, можда и у овај мах говоре два заступника, који на сабору седе већ од (тако бар веле људи) године 1790. а још до данас нису проговорили ни словца. Појмиш ли ти, шта све могу изгубити? Али не, ти то не појмиш, ти си за тако узвишени појам сувише коњског расположења.

Кочијаш као да је имао бар саучешћа с мојом оправданом жудњом, ошине оног бедног коња, који ни о самим Карловцима није имао појма и кола се стану брже кретати кроз ону вечиту удицу мајурску. Једва дођемо и до Текија и мени се отвори леп призор: десно ниска планина окићена виноградима, са којих се плод већ претвара у вино, да весели срце човеково; лево класичан изглед на пољану, величанствен Дунав, на шуме и на — каћски торањ; управо преда мном кад гледим друму по ребарке лежи оно место, којем сад из свег срца жудим, леже Карловци, који ми се сад пошто су већином маглом покривени, још боље допадају, јер ми је слободно помишљати, да иза те магле лежи и дивно место и прикладно становништво.

Једва стигнем и у саме Карловце. Кола стадоше пред магистратско здање, где се

ततаху неколико момака цезаревићеве пуковније, чувајући стражу. Попнем се горе и одем на други крај дворане, да мало и с те стране промотрим саборницу и да погледам једном и „левици“ у очи, а не једнако јерејима и архијерејима. У једно (ако хоћу искрено да признам) тежио сам к тој страни, к тој „женској препрати“ саборске дворане још и с тога што сам хтео и да из ближе видим оне извесне „црне очи“, којима је у славу господин Тонанс отпевао топлу химну. Кад сам их видио, нисам му замерио, што је њима посветио толико места, само сам дошао у неприлику, да се решим, којег се пара очију то тиче. Тамо беше тако лепих, да сам у себи пожалио, што немам бар толико млађана жара, да се дадем занети од жеравица црних, као што је то Тонансу испало за руком. У осталом, гледајући у те „црне очи“, дошао сам до убеђења, да баш није нужно имати бујне младости, а да се дође у ненормално стање; квалитет оних очију такав је, да може и старија срца дирнути а камо ли још доста млада, као што су наша, Тонансово и моје.

Из тог размишљања раздрма ме звонце председниково, позивајући заступнике на пажњу. Ја се брзо распитам, јесу ли говорили они извесни заступници, али добијем утешителан одговор, да нису. С лакшим срцем седнем уз другог секретара краљевског комесара, извадим скромно хартију и оловку, да прибележим велике догађаје.

На дневном реду беше „дотација манастирског свештенства.“ Интересантна тема. Какве ли се мисли нису укрштавале у мени! На што ме све није подсетила једна реч: манастир, па друга реч: калуђер! Од светог Пахомија па до нашег оца Пахомија, од год. 348. па до год. 1879.! Колико ли су добра, колико зла починили манастир и калуђер! Јесу ли заслужили благослова или клетве! Ко би то могао рећи!..

Саборски одбор предлаже, из уста известиоца, дра Н. Максимовића, да се, осим стана, издржавања, потребне послуге и подвоза додели још у готовом новцу архимандриту 2000 ф. игуману 600, намеснику 300 и сваком брату 200. Предлаже даље, да се једна половина сувишка досуди манастирском а друга половина клирикалном фонду на просветне цели.

Од говорника устаде први Аксентије Поповић, говорећи о штедњи. Он држи, да је саборски одбор сувише галантан, кад даје архимандриту поред свег издржавања још у готовом 2000 ф. те предлаже само 1200 ф. — Што се мене тиче и ја се потпуно слажем с предлогом заступника Аксентија Поповића пошто архимандрит у манастиру има, камо ће положити уморну главу, да борави санак бајни; пошто ми је познато, да је трапезарија у многим манастирима већа и од саме цркве, те се постарало, да архимандрити никако не трпе глади, шта више, трапеза је често тако снабдевена разном ђаконијом да су многи од становника свете обитељи принуђени, да употребљују познати „Speisepulver“ дра Гелиса, само да им се не измакне ни један сладак залогај, да и не говорим о квалитету и квантитету манастирског вина, о учинку његовом на братију и о несташлуку, што га је кадро произвести; пошто знам, да има у манастиру разноврсне послуге, скоро за сваку потребу, те се не мора ни братија а камо ли још и архимандрит да прегиба и упиње; пошто знам да су и коњи манастирски обично добри, те архимандриту није никако од потребе да се обрати на фијакере или на „трангаранга“ од мајура до Карловаца. Какве би још имао потребе, којих се није свечано одрекао, кад је примио на се калуђерски чин?! Не појмим, за иста не појмим, на што скромноме монаху толико новаца, кад се одрекао сваког светског уживања, па и самога имена. Хоће ли да задовољи телесну потребу, ено му трапезарије; хоће ли да задовољи душевну потребу, ено му свете цркве, у којој може аскетично, та ено му и дивне природе, у којој може слободно општити са узвишеним појмом, којем вера даде име Бог...

За Поповићем говорио је Јован Живковић. Он је против редакције и мисли, да би понајбоље било поделити манастире на класе по њиховоме квалитету, дакле па врло добре, добре, довољне и недодовољне, те да се архимандриту додели плата, према квалитету манастира до кога је по сретном или несретном удесу свом дошао. Кад сам слушао његово мишљење, паде ми на ум Блумауерова травестирана Енејида, у којој је у шестој књизи, овај стих:

„Man liess für hunderttausend Mann
Sogleich Monturen schneidern,
Und drauf warb man Soldaten an
Die passten zu den Kleidern.
Wenn einer allzudicke war,
Entliess man ihn auf ein Paar Jahr,
Damit er dünner werde.

Пред исту седницу износи епископ-дијецезан списак стечника заједно са молбеницама њиховим, кондуитном листом, сведочбама сврху свршених наука и положеног стечајног испита.

Из тога епископ-дијецезан подвргава све стечнике испиту из предмета, који се односе на протопресвитерско званије.

По томе установљава епископ-дијецезан са члановима управе квалификацију свију стечника, и у којих се стечника нађе најбоља квалификација за то место, те стечнике у мотивацију предлога предлаже изборноме телу на избор, искључујући остале, који такове квалификације немају без навода узрока.

Изборно тело, које ће предузети избор протопресвитера и пароха упражњеног места састоји се из сљедећих изборника:

1. из свију пароха — настојатеља протопресвитерског окружија.

2., из представника општина протопресвитерског среза од сваке општине по једног.

3., из исто толико чланова општине, у коју протопресвитер као парох долази, и које чланове на тај изборни чин изашље местна привена општина из средине своје скупштине.

Панта Поповић је за рескрипат. Хоће стално место за протопресвитера, иначе би јерархијски фонд трпио. Народ је примио на себе тај новчани терет, али зато жели и своја права. Он је за то, да и протопресвитери купе своју плату, јер би онда чешће обилазили свој протопресвитерат, а кад би добивали редовну плату, да би седили код куће, као и господа референти. Противан је институцији протопресвитерских скупштина, јер да би њоме се показали екзевентни а било би и одијозно.

Кад је протопресвитер парох, нека се не одузима народу право бирати га. Општина да има $^2/_3$, а срез $^1/_3$ бирича, а онда и пароси и настојатељи да имају право бирања, јер ће њихов старешина бити, и јер и у манастиру братство цело бира старешину. И свршени богослови да имају право на компетовање; јер знамо да су већ постајале проте тако рећи „из капута“, па и сам пређашњи митрополит у Србији посто је такав скоро „из капута“. То да ништа не може пречити, да буде ваљан протопресвитер.

Петар Томић је за редакцију, само се не слаже са §. 37. Вели да није уважена свеза са §. 34.

Др. Мих. Полит: Расправа је обузела велике димензије још две недеље имаду да саборишу, а нису ни половину предлога решили. Скоро се устручава говорити. У таквим стварима, није целисходно да сваки члан сабора изриче своје мњење. Два су начела, једно другом сасвим дијаметрално против питања; ту је цео вртлог начела, и ако ће се држати строго начела, то да се неће никад изаћи из тог вртлога. Ако је претопресвитер орган епархијске власти, то би морао бити за редакцију, да га бира епархијска власт; ако је парох, то треба да га бира обштина. Из тога противсловља тешко је изаћи. М. Димитријевић, вели, врло је вешто удесио, да се изађе из тог протусловља. Но и у његовом предлогу је протусловље, јер већ је установљено начело слободног избора. Рескрипат је основан на том истом становишту. Саборски одбор је имао пред очима ту тешкоћу, то протусловље, и хтео ју је обићи, али је пао у друго зло, јер по његовом предлогу је место протопресвитерско подвржено флуктуацији које произлази што место протопресвитера није стално. Уважава узроке саб. одбора, ал не може бити за његов предлог — да протопресвитер нема стално место. И код других конфесија бива тако. Протопресвитер мора бити у додиру са администрацијом и својом и политичном.

Контрадикцију не можемо решити, барем у потпуној конзеквенцији не. Морамо дакле у нечем одступити. Но како? Ту су предлози М. Димитријевића, дра Суботића и влад. Живковића, који се разликују; Сандић је близу Живковићевом. Димитријевић хоће да задовољи и административне власти — кандидацијом, и општину избором. Но и код њега је као и увек, да кад се две странке хоће да задовоље, не задовоље се ниједна. Др. Суботић хоће да бира општина с протопресвитерским округом уз кандидацију. Тиме да се враћа рескрипту, с том разликом да оставља кандидацију. Но начин избора у рескрипту је непотпун, јер право среза уз $^1/_3$ бирача постаје илузорним. Ако већ падамо у инконзеквенције, то да бирамо где је мање штете. А то је по Живковићевом предлогу. Његов је предлог поправљен на рескрипатски начин, јер се осујетило мајоризовање општине срезом. Тај је предлог уместан. У њему се даје право општини, али се то право ограничава правом среза и напротив право среза ограничава се правом општине. — Ако је нуждан испит протопресвитерски, то да буде пред епископом и пред члановима конзисторије. Но и она два световна члана да дођу у ту испитну комисију и да имају гласа. — Прима предлог Владике Живковића.

Владика Стојковић вели да када би сви пароси и настојатељи бирачи били, то да би мајоризовали општину.

Данило Прица прима предлог Влад. Живковића, јер је тим задржано право слободног избора. Али је против тога, да на извесни протопресвитерат могу компетовати свештеници само из дотичне дијезеце.

Др. Полит рефлектује на речи влад. Стојковића и вели, да заједно са свештеницима срез има половину, а половину општина.

Др. Максимовић предлаже, да се усвоји један предлог за основ специјалне дебате.

Владика Живковић вели, да му је становиште, да се сви фактори узму у обзир, пристаје уз то, да свештеници заједно са срезом сачињавају $^1/_2$ бирача.

Владика Стојковић, протопресвитер је први међу свештеницима у протопресвитерату. Нека општина себи бира пароха, али не и протопресвитера. Протопресвитер је као неки посредник између власти и општине. Па за то нека има право постављати га и онај који има власт. Не треба га везати за једну парохију. Ваља оставити стари темељ, који је годинама канонисан. Могао би ко рећи, шта је онда, ако протопресвитер буде изабран из најмањег места. Зато да ће општина бирати најбоље, па ће се незгоде тиме избећи. Но пошто ће се бирати као посредник између епарх. власти и општине, то га неће за цело бирати из најмањих места него из највећих.

Др. Јов. Суботић. Њему је највише до тога стало да се уредно поступа. Дал ће се примити редакција или не? То је питање. Ако се не прими нек се упути одбору да састави нови предлог, али да се принципи стабилирају, којих ће се при томе држати.

Сандић одустаје од речи, да се време не губи, које је скупо врло.

Миша Димитријевић: Кад сам поднео свој исправак нисам мислио овако дугу дебату изазвати, но томе нисам ја крив нити мој исправак, него је кривица у томе, што се налазимо у неком вртлогу од начела, из кога се само тако извући можемо, ако вештим сударцем тај вртлог пресечемо и овај предмет у његове саставне елементе растворимо. То ћемо пак моћи онда учинити, ако питање места, у коме ће протопресвитер седити, од питања начина избора протопресвитера оделимо. Примимо ли у погледу питања места предлог редакције саборскога одбора, онда отпадају по себи сви ови други силни предлози, јер онда се и начин избора протопресвитера по предлогу редакције усвојити мора, пошто ја признајем, да је предлог саборскога одбора у себи досљедан. Не прими ли се пак предлог саборскога одбора, онда и опакав начин избора према усвојеном начелу слободног избора пароха од стране општине мора отпасти, и на место тога мора доћи неки комбиновани начин избора, било сад по моме предлогу, где два фактора — епархијске власти и дотична општина, где је протопресвитер парох — у избор утичу, било у духу рескрипта, по коме део срез сутиче заједно са општином у избор проте, и на чему се и предлози А. Сандића, епископа Живковића и Панте Поповића оснивају. У потпору свога и свију ових других предлога морам навести, да седиште проте мора не само због незгода, које би се из премештања и особе званичне архиве порађале, него и због тога бити стално, што прота треба у неком трговинском и саобраћајном центруму да се налази, и што ми баш кад би и хтели, не можемо такве центруме игноровати, јер њих не можемо ми декретовати, него их сама потреба социјална опредељује. Кад дакле то стоји, онде је питање, који је начин избора бољи; онај, што сам га ја предложио, или начин у духу рескрипта? Ја држим, да је свакојако бољи онај начин, који ја предлажем, јер се оснива на начелима, која смо већ усвојили, а то је с једне стране на начелу слободног избора пароха од стране општине, а с друге стране на томе начелу, да је прота уједно административни орган епархијских власти. Ја стојим наслоњен на та два начела, с једном ногом на једном, с другом на другоме. Мој поштовани пријатељ, г. др. Полит приметио је, да ја хотећи да постигнем двоје не постизавам ни једно. Али то није ни могуће, јер је званије проте већ такво, у коме се појављују две природе, које из два разна начела проистичу, те се тако и о једном и о другом рачуна водити мора, а то код избора само тако може бити, ако се овај комбинује. И сам г. Полит признао је у своме говору, да је ово неки вртлог, и да се овде једно начело конзеквентно никако спровести не може, а кад то признаје, онда нема право, што мени пребацује, да хотећи два начела измирити, ни једно не задовољавам. По друкчије не иде. Имам још одговорити на неке примедбе. Наиме је од стране чланова саборског одбора, г. дра Нике Максимовића и г. Исе Ћирића мени и моме предлогу пребацао, да нисам досљедан. Ово је заиста велики грађанин, и овај је један доста, па да мој предлог са свим обори. Ја истину овог пребацивања не могу да увидим, али признајем, да је било приликом претреса епархијске уредбе питања, где нисмо према радњи досадањих сабора и од ових утврђених начела врло досљедни били, па нисмо онда један другом пребацивали, где смо то пуно право имали, а чинимо то сад овде, где недосљедности ни трага нема. Г. посланик Иса Ћирић хтео ме је бити мојим оружјем представљајући, како наше општине волу, кад врше слободно право избора пароха. Морам признати, да се такој изјави посланика Ћирића врло радујем, а радовао би се још већима, а надам се да би и већина овога сл. сабора са мном, да је г. Ћирић ову изјаву прекуче учинио, те се не би можда она дуга дебата о начину избора пароха водила. Пребацио ми је г. Ћирић и то, да ја са мојим предлогом кубурим. Ја признајем, пошто признајем и то, што је др. Ника Максимовић изјавио, да је код протопресвитерата у нашој организацији нека празнина, која се само закрпом покрити може, т. ј. овако комбинованим избором проте, као што га ја предлажем. А зар саборски одбор не кубури тако исто, који је да само одржи начело, приморан пустити проту да се од места до места сељака. Имао би још многима одговарати, но пошто је у овој ствари и сувише говорено, то ја препоручујем мој исправак сл. сабору да га усвоји.

Бранковић као известилац, узима завршну реч, и рече, да једно начело кроз цео операт саборског одбора провејава. А држећи се строго тога начела, да је дошао исти одбор у теснац, састављајући овај предлог. Да М. Димитријевић није поднео свој контра предлог, и да се није примио за ђенералну дебату не би се два дана изгубило. Требало је увети у претрес § 18. па кад би се о њем решило, да би већ давно изашли из лавиранта, у који се упало. Кад је усвојено право општина на слободан избор пароха, то се право не може сада одузимати еминентним општинама. Када тако ствари стоје, то не може бити о другом говора, већ о § 18. Препоручује предлог саборског одбора а да се гласа на §. 18. Гласа се. Пошто се устајањем није могла разабрати већина гласова, то се за редакцију гласало поименце. 29 било је за, а 31 против редакције.

Предлог М. Димитријевића, Суботића и Сандића пропаде, а владике Живковића с великом већином буде примљен.

Председник затвори седницу и закаже ју за понедеоник у 9 сахати.

У Карловцима 15. октобра 1879.

Председава Стеван Брановачки.

Поднашају се разни поднесци.

Др. Ника Максимовић чита извештај одбора за дневни ред о предметима, који имају за овог састанка још доћи на дневни ред.

Узима се на знање.

Предлази се на специјалну дебату о дотацији.

§ 34 се прими.

§ 35. (Живковићев предлог). Данило Прица поднаша исправак да место речи: „из целе дијецезе“ дође: „из целе митрополије.“

Павле Димић је против тога исправка, јер да би дотични компетенат морао и стечајни испит, ако се овај усвоји, полагати у оној дијецези где је протопресвитерат, а то би било скопчано с трошком, а компетенат не би био нимало сигуран да ће бити изабран за протопресвитера с тога, што је из друге дијецезе.

Иса Павловић је такођер за то, да дође „из целе митрополије.“ јер би се могло и то догодити, да у једној дијецези нема онога, који би могао бити протопресвитер, па зашто да не може бити за таквог изабран из друге дијецезе, у којој има таквих. Уједно поднаша исправак, по томе би после речи „Епископ дијецезан“ дошло: „или његов местозаступник“; и да се стечај има путем новина публицирати.

Владика Живковић брани свој предлог и одговара на приговор Павловићев, да би доста жалосно било кад једна дијецеза не би имала способних компетената на 4 протопресвитерата. Препоручује своју редакцију. Није противан исправцима Исе Павловића и прима их.

Бранковић вели, да је предлог Живковићев с речима „из дијецезе“ противан начелу које је примљено у § 23. Зато да дође из целе митрополије. А стечајни испит да отпадне, јер га већ пароси полажу. Пристаје уз исправак Д. Прице.

Гласа се. Прима се редакција с исправком Исе Павловића.

Друга алинеја се прими.

Трећа алинеја се чита.

Иса Павловић је у начелу истог мнења, само се не слаже са стилизацијом. Стечајни је испит потребит, јер и ако постоји стечајни испит за пароха, тиме се парох још не оспособљава и за протопресвитера. Протопресвитер је орган епарх. власти и срезки школски надзорник, зато треба да полаже испит из предмета који засецају у администрацију и у школску струку. Са стилизацијом се зато не слаже, јер да би онда то прејудиковало ономе, што ће о стечајним испитима доћи.

Др. И. Вучетић је за то да ова алинеја изостане. Противан је испиту протопресвитерском с тога, што га држи за излишан, а нарочито што се њиме и тако већ сувише ограничено право избора посве илузорним чини. Док по овој уредби друге општине бирају свога пароха са свим слободно без икаква ограничења, дотле она обштина, у којој је парох случајно и протопресвитер, ограничена је у том своме избору не само тиме, што друге општине из среза дају половину бирача за тај избор, и што конкуренција није слободна, већ је само на дотичну дијецесу ограничена, него је то право избора још већма сужено тиме, што епарх. власти постављају квалификацију; па кад се још допусти, да епископ — диецезан или конзисторија сваког кандидата протопресвитерског најпре подвргава испиту, онда је право избора сасвим илузорно и тако рећи епископу дато је у руке, да поставља за протопресвитера онога ког он хоће. Из тих дакле разлога предлаже, да ова алинеа о протопресвитерском испиту сасвим изостане.

Павле Димић је за стечајни испит, јер протопресвитер је заступник епископа. Он има да расправља разна тешка питања, као што је питање брака итд. Протопресвитер треба да буде и квалификован према своме позиву и дужностима. Захтевањем стечајног испита, да би се дало и полета за образоване интелектуално, дао би се нов живот, створило поље рада. Нетреба се бојати испита.

Др. Јов. Суботић је такођер у начелу за испит, али за овај није, јер би га најпре требало одредити у органским уредбама. Надаље није за то за овај испит, јер нема књига по којима би се могао приправљати за исти. А што се тиче практичне стране, вели, да се пракса тек у пракси добија. Дакле ни с те стране не може одобрити тај испит. Предлаже, да ова алинеја изостане.

Иса Павловић вели да ће отступити од свог исправка, ако ће се доцније усвојити, у начелу је за испит. Рефлектује на приговор Вучетићев и вели да се испитом не ограничава изборно право, јер кад би то стајало онда би се то аналогно могло приговорити и код парошких стечајних испита, у овом случају је за ограничење таково. Што се тиче квалификација као гаранције да ће бити ваљан прота изабран, вели, да су те квалификације за њ као за пароха, а не протопресвитера. Протопресвитер је нов чиновник, па треба као такав да буде и квалификован. И сам признаје да је на овом месту неуместан тај пасус о стечајном испиту, и сам је за то, да изостане, али начелно да се усвоји испит.

Владика Живковић вели, да је за то стечајни испит, да епископ има јавност за сведока, да неће пристрасност терати. Ако се жели, да изостане, друге воље прима. Али мисли да су стечајни испити и с тога нужни, што би се на њи-

---

А пошто се, као и у свакој ствари, најпре испитати ваља, да се дође до пресуде о квалитету ма и самих манастира, то предлаже — по оној песми: Nur immer langsam voran! — да се одгоди то питање и да се повери одбору који ће га добро проучити и — ваљда некад — донети сабору згодан предлог у погледу тога смотренија. — Ја умем и поштовати мњење свачије а камо ли још мњење човека, који по својим сопственим речма, има „нешто мало праксе“ и који је на тако високом званичничкоме степену као Јован Живковић, али морам пре свега желити, да се та аугијева штала већ једаред у ред доведе, а не увиђам никако да би се по том беамтерском поступању дошло до цели.

Александру Сандићу, који је за Живковићем дошао до речи, морам признати, да радије слушам његове говоре, него што их читам и то с тога, што му је у говору језик много лакши, природнији, српскији а у писму тежи, извијенији, силом и натегом удешаван а од народнога говора врло удаљен, ма да се види, да он тежи за тим, да га „народски“ изнесе пред свет. Он узима тај предмет и са практичнога гледишта, те да се удеси плата калуђерима према потреби њиховој. Тиме је дирно у зољино гњездо, јер хоће, да има калуђерство свој смер и осим богомоље: да се у манастирима отворе заводи, за слепе, глуве и иначе убоге људе; да се даде калуђерима посла, било сад пољоделства, вртарства, заната, да се у манастирима негују науке, да калуђери служе не само цркви но и народу, једном речи, да не бадавадишу, него да раде. — И заиста, то би био онај узвишени позив, коме треба да се ода братство, те тако да уједно и заради и заслужи ону „кору хлеба“, коју сад једе по милости народа и појединих задужбеника. То су tempi passati, кад је и богомоље био рад, сад се то зове другче.

Др. Илија Вучетић је за то да се ствар одмах реши, јер држи, да је уређење манастирског иметка врло важан предмет, који никако не треба одлагати. Пошто немају сви манастири једнаки приход, то предлаже, да се комасирају добра манастирска, односно њихов приход, те тако да се од прихода богатијих манастира допуни недостатак у приходу сиромашнијих манастира. На тај би начин био сваки манастир једнако дотиран, јер би се из оне касе, у коју би улазили приходи свих манастира, подједнако намиривале њихове потребе а сувишак употребио на своје друге цели. — Што се тиче мене и мојих цис-гелендарских сопатника, то се потпуно слажемо са предлогом Вучетићевим, јер смо уверени, да се на тај начин може отклонити многа злоупотреба а увести ред у то — по мњењу многих калуђера — пусто масло. (Можда сам се огрешио о мњење оних других многих калуђера, који приходе манастирске сматрају за своју рођену имаовину, до које су дошли најкомотнијим путем, путем наследства.)

К. Р.

(Свршиће се.)

ма могла квалификовати способност дотичног компетента.

Јован Живковић се чуди предговорнику да свој предлог тако олако сам узима. Кад се сами свештеници томе испиту не противе, већ га шта више траже, то зашто да их они не допуштају, кад они сами желе претпостављеност умом и знањем, зашто да ју они ускраћују. Препоручује Иси Павловићу да свој предлог брани, јер ако овде падне, тешко да ће на другом месту ускрснути. Одговара Вучетићу да се испитом не ограничује право изборно, јер он је услов, а услов није још ограничење, него се по услову бира.

Беговић примећава, да по пословнику није предговорник могао говорити. — Гласа се. Већином се прима исправак Исе Павловића.

Четврта се алинеја чита.

Владика Живковић вели, да је метнуо „без навода узрока“. зато јер је навођење узрока ствар врло одијозна, а за одбаченога и штетна.

Др. Ст. Павловић подноси исправак, да место „најбоља квалификација“ дође „добра“, јер да се тим спречава самовољност епископа при пресуђивању.

Владика Живковић вели, да тај израз одговара принципу предлога саборског одбора и падшем предлогу М. Димитријевића и он је према томе принципу увео тај израз.

Гласа се. Редакција се прими.

Чита се пета алинеја.

1 тачка се прими; код 2 Иса Павловић вели, да се не разуме, како ти претставници долазе, за то подноша исправак: „од општинске скупштине на ту цељ из своје средине изабраног“.

Панта Поповић предлаже, да половица бирача из среза буду учитељи.

Владика Живковић усваја исправак Исе Павловића.

Исправак се Исе Павловића прими, а предлог Панте Поповића отпада. —

Тачка 3 се чита.

Владика Живковић разјашњава колико бирача има бити по тачкама 1 и 2 на имо онолико колико има општина. —

Владика Стојковић пита шта ће онда бити, ако општина нема толико бирача колико срез пошље?

Иса Павловић подноси исправак, који гласи: после речи „из исто толико чланова општине у коју протопресвитер као парох долази“, да дође: „колико има претставника и општина протопресвитерских“.

Др. Полит вели, да тај исправак стоји у противсловљу с оним, о чему је 4 дана дебата вођена. По овоме би округ мајоризовао општину, а усвојено је већ, како ће општина округ, а овај општину ограничавати.

Др. Јован Суботић подноси исправак на број 3. „из двапут толико чланова општине у коју протопрезвитер као парох долази у општини протопрезвитерској, где број општинарских скупштинара не износи толико, попуњава се најпре општинска скупштина са онолико чланова, колико јој не достаје бирајући од способних за то чланова општине, изборнике ad hoc којих мандат одма после избора протопрезвитера престаје. У случају пак ако би у протопрезвитерском месту црквена скупштина више чланова имала него што јој припадајуће две трећине износи, има се коцком онолико чланова од бирања изључити, колико их је више него прописане две трећине“ — Вели, да је истина предлог Живковићев био примљен, али начело не. Није право да и општина и округ имају једнако бирача. Општина бира протопрезвитера као пароха и двапут више га плаћа, зато треба да имају и више уплива. И рескриптом је то право општинама дано, и онда да треба имати узрока кад се то право жели одузети. Онај треба да има више уплива, који више жртве доприноси. За то општина да има $^2/_3$ а срез $^1/_3$ бирача. Начин да се то изведе у исправку је означен.

Др. И. Вучетић вели, да се говори о оном, што је решено већ, наиме решено је да општина има $^1/_2$ а срез $^1/_2$ бирача. Али могло би се и покрај тога догодити да срез мајоризује општину. Да се то избегне предлаже свој додатак: „број изборника оне општине у коју протопрезвитер као парох долази, има износити половину свију изборника; но ако би се укупни број пароха настојатеља и претставника протопрезвитерског среза био већи од изборника средњитне општине или обратно, то се има од оне стране, на којој је већи број изборника, коцком избацити толико, да обе стране једнак број гласова имају“. —

Јован Пачариз слаже се с Вучетићем. Кад је већ примљено начело слободног избора, то га не треба овде одузимату. Нек се даде $^1/_2$ општини а $^1/_2$ срезу.

Др. Мих. Полит вели, да је Вучетићева идеја добра, али да је тешко коцком отстранити већину. Та процедура барем није, по његовом мишљењу, деликатна. Предлаже свој додатак: „У колико би број чланова општине мањи био него број бирача у окружју протопрезвитерском, то се попуњује број чланова општине бирањем од свију бирача општинских“.

Владика Живковић га прима.

Иса Павловић држи, да је његов исправак коректан и брани га.

Владика Живковић вели, да је начело из којег је потекао исправак Суботићев, пало — препоручује редакцију и исправак Политов.

Др. Вучетић одустаје од свог исправка у корист Политовог, пошто овај то исто постизава, што је овај хтео.

Већином се прими редакција с Политовим исправком.

Чита се §. 37.

Бранковић вели, да председник општине не може бити и председник изборног тела.

Др. И. Вучетић хоће да председник буде изасланик сва три одсека епархијске управе.

Каменко Јовановић никако то не може примити, јер да би то било и сувише уплива од власти. То да би било близу наименовања. Да остане председник месне црквене општине.

Бранковић усваја Вучетићев предлог.

Вучетић одустаје од свог предлога и прима исправак К. Јовановића.

Иса Павловић прима предлог, кога је Бранковић напустио.

Гласа се. Прима се предлог Каменка Јовановића.

Паја Димић подноша предлог о прелазном определењу.

Бранковић вели: пре него што се пређе на прелазно определење, треба обележити где ће протопрезвитери становати. То треба најпре решити, и онда се тек може предлог Димићев решавати.

Др. Илија Вучетић предлаже, да се преда одбору, који ће то редиговати и позитиван предлог поднети.

Прима се.

Затим се поведе дебата о стечајном испиту, који треба да дође под I. одсек слово В.

§. 91. се прими.

§. 92. Др. Илија Вучетић вели, да је састављање испитне комисије исто тако важна ствар, као и сам стечајни испит. Испитна комисија треба да је састављена тако, да с једне стране буде по све безпристрастна, како би онај, који прописану способност и знање има, заиста за таковог признат и за неспособљеног проглашен био; с друге пак стране да је комисија заиста у стању кандидате потпуно испитати и о њиховој способности се уверити, а на ту цел је нужно да и сами испитивачи (цензори) имају теоретичну и практичну спрему. Према томе одредба §. 92. о састављању испитне комисије ни мало не одговара цели. У свакој епархији не могу постојати испитне комисије, јер је свугде тешко бар за сада наћи довољан број особа, које имају таку способност за цензоре, као што би говорник желео да имају; а није ни нужно, да у свакој епархији таке комисије постоје, јер кандидати могу из више епархија исто тако пред једну комисију доћи, као што би дошли и пред комисију своје епархије. Ако би се томе приговорило, да је свештеничким кандидатима, који су по највише сиротиња, тешко долазити пред испитну комисију у даљем ком месту, на то би говорник одговорио, да се тај приговор према другим добрим странама умањења броја испитних комисија никако не може у обзир узети, јер и за друге, као н. пр. адвокатске, лекарске, професорске и друге испите непостоји више комисија, него на пр. адвокатски кандидати из целе Угарске морају ићи у Буда-Пешту, а из Тројединце у Загреб пред испитну комисију, а тако исто и остали кандидати, који су изабрали други какав позив живота, па кад то могу и морају чинити ови, међу којима је већина такође пука сиротиња, онда не сме то ни за свештеничке кандидате теретно бити. А да је заиста добро и целисходно, да буде што мање испитних комисија, доказује говорник између осталог нарочито таме, што је нужно, да се од свештеничких кандидата у колико је само могуће, једнака квалификација захтева, а то се не би могло постићи, кад би много комисија било, јер би у свакој тој комисији били разни појмови о квалификацији, те би тако једна комисија строжије, а друга блажије испитивала, у колико би сами цензори за то стручно оспособљени били. По свему до сада наведеном говорник би желио, да за целу митрополију српску буде само једна испитна комисија; но како би за кандидате из горње крајине сувише теретно било у Карловце пред комисију долазити, то предлаже, да се место за сваку епархију по једна, образује свега две испитне комисије, једна у Ср. Карловцима за архидијецезу карловачку, дијецезу бачку будимску, вршачку и темишварску, а друга за дијецезу г.-карловачку и плашч. у Г. Карловцу или у другом којем месту тамо, које сабор можда за удесније нађе. Свака од тих испитних комисија имала би се састојати не из три, као што је саборски одбор предложио, него из пет чланова, и то из председника и четир члана, од којих би двојица била професори богословије, а двојица свештеници. Овака подела чланова испитне комисије за то је нужна, јер испитни предмети су делом теоретички а делом практички, те по томе треба кандидате да испитују како практички свештеници, тако и људи од науке, који ће уједно један другог контролисати, да испит буде с једне стране строг а с друге праведан. Председника и чланове испитне комисије имао би по мњењу говорника постављати црквено-народни митрополитски савет као највиша власт; но говорник уједно већ напред изјављује, да не би ништа имао против, ако би се то можда и архијерејском синоду оставило, јер држи, да ће и једна и друга духовна власт наша заиста само способне за чланове испитних комисија постављати. — Према свему томе дакле предлаже, да се §. 92. са свим измени овако:

„Ради полагања стечајног испита постоје у целој српској митрополији две испитне комисије, једна у Ср. Карловцима за архидијецезу карловачку, дијецезу бачку, будимску, вршачку и темишварску, а друга у Гор. Карловцу за дијецезу горњо-карловачку и пакрачку.

Председника и чланове испитне комисије поставља срп. нар. црквено-митрополитски савет из професора богословије и одличних свештеника, који су се радом својим на црквено-просветном пољу одликовали.

При сваком испиту имају бити присутни осим председника још четир члана, и то два свештеника и два професора богословије; док се пак за горњо-карловачку и пакрачку дијецезу не подигне богословски завод, могу тамо сва четир члана бити свештеници.“

Владика Стојковић вели, да не спада митрополитском савету у делокруг наименовати ту комисију, већ синоду.

Др. Вучетић прима тај исправак.

Бранковић нема ништа против предлога Вучетићевог. Вели, да је саб. одбор имао то пред очима, да сваки епископ, кад већ нема нуза се богословију, оно барем приликом стечајних испита сазна квалификацију сваког кандидата. Хоће да те комисије буду сталне.

Др. Суботић. Сталне али на 5—6 година.

Др. Ст. Павловић. Да се не могу комисије стално постављати.

Вл. Живковић је за редакцију, јер зна из искуства да ни до Плашког нису могли доћи на испит, јер нису имали чиме — сиромашни су. Кад су сталне комисије, морају се плаћати, а ко ће то чинити. Боље би било да полажу у конзисторије.

К. Јовановић је за Вучетићев предлог, а Живковићев разлог да отпада, пошто су и досад долазили бадава, а друго, што су 2 професора у месту.

Иса Павловић жели, да се такса одреди.

Др. Вучетић усваја предлог Суботићев, а трошак да не спада овамо.

Већином се прима Вучетићев предлог.

§ 93. Др. Вучетић. Да „у средишту дијецезана“ изостане. — Прима се.

§ 94. Др. Вучетић. Да место „дијецезан председседник“ дође „испитна комисија.“ — Прима се.

§ 95. Место „парохијски помоћници“ долази „администратори.“ — § 96 се прими.

§ 97. Иса Павловић предлаже да као 4 алинеја дође § 98, а 4 алинеја у § 97, да дође као § 98. — Прима се.

§ 99. Иса Павловић предлаже, да усмени испит буде јаван. — Прима се.

§ 100. Др. Ст. Павловић предлаже да изостане. — Прима се.

§ 101 се прими.

§ 102. Др. Милан Ђорђевић предлаже да изостане, јер да ће комисија одредити на колико је пао. — Прима се.

§ 103. Др. Јован Суботић предлаже да изостане. — Већином се прима.

§ 104 — отпада.

У § 105 долази после речи имају: „пред дотичном конзисторијом.“ —

Иса Павловић предлаже да се да одбору поднесен предлог у погледу протопрезвитерских стечајних испита. — Прима се. —

На предлог Ј. Живковића буде закључено, да се саборске седнице држе по потреби и после подне, јер има много предмета да се реши, а времена је мало.

— Председник затвара седницу и закаже ју за после подне у 4 сахата. —

Политички преглед.

Кад је оно пре годину и две дана земан дошао, ваљало војевати за крст часни и слободу златну а против турске немани, кад се дуж границе далматинске чили синови земље херцегове и Босне поносне дигли, да стресу са се ропски јарам, аустријска је влада, надајући се озбиљним приликама, наоружала народ по Далмацији, да га не би оне прилике неспремна затекле. По што су те прилике прошле, далматински заповедник, фдм. Родић, добио је заповест, да од далматинаца покупи, то оружје, но поглавари многих општина не даду оружја, поручујући Родићу: „Ко хоће оружја, нека дође по њега у Котор“. Ту вест налазимо прво у прашкој „Епоси“, која је да богме и одговорна за истинитост њезину. „Епоха“ том приликом још додаје, да је народ у Боци врло узрујан, вели се, због аустријско-немачке алијансије, која код аустријских Словена није ни бар популарна. Ма да „Епоха“ не спада у врсту оних листова, који сензацијоним вестима траже себи већи круг, ипак нам ваља још причекати, да видимо, колико истине има у горњим велеважним вестима.

Обојим државним саборима поднети су државни прорачуни за 1880. годину и оба су министра финансија образложила своје поднеске подужим беседама, на које у овом броју због заузета простора још не можемо доћи. У угарском сабору дошао је прошле среде на дневни ред закон о угарском држављанству и после кратке ђенералне дебате, у којој је да богме и Тиса говорио примљен је владин законски предлог за подлогу специјалне дебате. Као што је познато, владин предлог измењен је у неколико у дотичном саборском одбору, измењен на име у оној тачци, где се говори, ко има право подељивати угарско држављанство. Владин предлог уступио је то право у ужој Угарској министру-председнику, у Хрватској и Славонији бану, а у Крајини крајинском поглавару. Већина одбора пак предала је то право у свим поменутим земљама угарском министру-председнику. Против тога је говорио у одбору и Јов. Живковић и сам Тиса, али — као што је познато — заман. Одбор је задржао своју одлуку. Тиса је пак остао при владином предлогу и задржао си право, да у сабору за њ говори. Међу тим клуб либералне странке угарског сабора расправљао је прошле суботе дотични предлог по владиној основи и усвојио становиште одборске мањине, т. ј. владину основу, која ће по томе, без сумње, и у сабору бити примљена. У четвртак је требала почети специјална дебата о истом предлогу. — У саборској седници од среде био је на реду још и овај предмет. Одступање гр. Андрашија и наименовање бар. Хајмерла за министра владалачког дома и заједничких спољашњих послова није до сад званично ни једном државном сабору саопштено. Због тог интерпелисао је Хелфи, је ли министар-председник вољан, сабору о тој промени поднети извештај и известити га о правим узроцима те промене.

У бечком царевинском већу почела је у среду 17. о. м. адреска дебата, но о њој још нам нису стигли извештаји. Знамо само толико, да је у тој дебати први говорио извештач адресно-одборске већине, гр. Хохенварт, а после њега извештач мањине др. Стурм, Дунајевски, гр. Клам-Мартинић, кнез Алфред Лихтенстајн, Чарториски, Ригер, Грајтер, Вошњак; за нацрт мањине, између осталих: Сис, Пленер, Томамчук, Највирт, Тајшл, Менгер, Демел, Рус, Бер.

Међу овом државом и Србијом воде се сад преговори о разним међународним одношајима између њих двеју. Ти се преговори тичу, читамо по бечким и будапештанским листовима, ових предмета: права насељавања, оставинских ствари, стецишног права, ексекуције грађанско-правних пресуда, правне помоћи у казненим стварима, издавања преступника и консулског правосуђа. Из саме Србије пак има „Пол. кор.“ ове вести од 16. о. м. из Београда: С послаником сједињених држава северо-америчких закључио Ристић трговачки уговор на основу најповлашћеније државе, даље консулску конвенцију. У Београду ће се основати северо-амерички ђен. консулат. — Српски синод прогласио независност српске цркве и предложио, да се београдски митрополит Михајило прогласи за митрополита целе Србије.

Немамо још никакових вести о бугарским скупштинама, што су 15. о. м. отворене у Софији и Пловдиву. Међу тим из Софије долазе вести, које навешћују крај маћедонском устанку. Путници, који су у последње време пропутовали све округе софијске управе, причају, да дуж целе маћедонске границе дубок мир и тишина владају и да се редовна војска и на једној и на другој страни строго држи војничког запта. Сви бугарски револуционарски одбори разрешили су се, по што су им, вели се, словенски одбори из Русије обуставили припомоћ, те тим одузели им услов опстанка. И маћедонски средишњи одбор у Охриду престао је радити, и председник истог, охридски митрополит, ускочио је на бугарску област, где и сад као устаник живи. Велик део моћедонских самовољаца повратио се на своја огњишта, те се предао мирну грађанску животу, други део узет је у погранични бугарски батаљон, који је ту скоро образован. Воће устаничке разишле су се на све четир стране. Хубмајер и Петковић повратили су се дома, војвода Илија отворио је велику трговину у ђустенђилу, бивши аустријски поданик, Валтер, постао је учитељ у Видину, а Пољак Вујетковић винуо се у Румунију, за Калмикова се не зна, где је, шта ли је с њим. Калмиков је био воћ устанички, који се осим свију највећма истакао. Као подофицир једног донског козачког пука буде отпуштен из руске војске. 1876. отиде у Србију, одакле је у лето 1878. био прогнан због хрђавог владања. Из Србије отиде у Бугарску, где постане воћ устанички у служби маћедонског одбора. Пође му за руком, те у неку руку задобије власт над свим другим устаничким вођама у северној Маћедонији. Завадивши се с њима убије неколико њих, између других и војводу Стојана, најваљанијег и најуначнијег воћу бугарских устаника. Због те окрутности навале маћедонци на Калмикова, а он умакне, буде у Софији ухваћен и притворен и отуд у Русију послан. Но на брзо отуд умакне, врати се у Бугарску и са 25 друга стане робити по маћедонској граници. У ђутини на Бугаре рече, како ће он, кад наотима и нароби свега доста што му устреба, с великом четом упасти у Маћедонију и ту се дати у службу Аустро-Угарској. Но брзо дође и њему крај. У Субници га ухвате и са другови му у Софију доведу, где га баце у тамницу. Но и одатле умакне и сад се не зна, где је и шта је с њим.

Међу Турском и Бугарском има ствари, које би по берлинском уговору те две државе ваљало саме међу собом да уреде. По берлинском уговору ваља Бугарска да даде Турској један војени пут преко своје области, но о томе се сада

ИДЕ ДОДАТАК.

Додатак „Заставе“ к броју 160.

тек су се преговори; после многих преговора пак одређена је, као што смо једном већ јавили, граница међу Бугарском и Маћедонијом. Као што је јевропска комисија још летос месеца јула решила, крајем прошлога месеца напустила је бугарска војска нека места око Ђустенђила. Бугарска влада противила се истина том закључку међународне комисије, али је на послетку попустила. Осим других места Бугари су напустили трговачка и стратегијски важна места Мебутицу, Кортевицу и Сасан, а Турци их под заповедништвом дивизијонара Али-паше посели. По том се догодило оно исто, што и у Ђустенђилу, скоро сво бугарско становништво из уступљених области иселили се у кнежевину Бугарску, тако да су Турци нашли празне дућане, затворене домове и пусте улице. Да то исељење не иде ни мало у интерес целокупном бугарском народу, то су они у кнежевини одмах увидели, тѣ издали проглас на сав бугарски народ, где га опомињу, да се са својих седишта ни по што не расељава, да не слаби тим бугарски живаљ.

Као што смо у прошлом броју по претходним вестима јавили, 15. о. м. стигли су у Берлин руски велики кнезови Алексије и Павле. Сутра дан су поздравили цара Виљема и чланове царског дома. Њима у почаст давао је цар Виљем тог дана част.

„Пол. кор“. јавила је, да ће као 15 о. м. опет бити грчко турска конференција, те у једно додала, да има слабо наде, да ће се Грци и Турци погодити. Да ли је конференције збиља било, то до овог часа још не знамо, међу тим „Пол. кор“. јавља, да оно претерано захтевање Грка у погледу граница није ништа друго, него „греческа мудрост“. Они су преко конгреске мере само за то тако много захтевали. да би се с Турцима могло ценкати и да би Турци могли попустити. Но као што видимо, Турци не попуштају.

16 о. м. отворен је прајски земаљски сабор престоном беседом, која говори о чисто унутрашњим стварима немачке државе, а према делокругу сабора, не дотиче се ни колико спољашње политике. Беседа се нада, да ће се финансијско стање и државно газдинство побољшати дохотцима од царине и пореза на дуван, који ће се на основу реформе државних пореза увећати. Дохотци прошле рачунске године нису подмирили расходе, с тога ће се ове године морати повисити матрикулски принесци и дићи зајам. Б седа помиње за тим ново уређење судова, нов парбени поступак, а те се установе сматрају као такове, које воде постигнућу великог задатка целокупне немачке државе, на име јединственом немачком праву. — Истог дана још констутујисао се господски дом, изабравши војводу од Ратибора за председника, за потпредседника гр. Арнима-Бојценбурга за првог и Хаселбаха за другог. Заступнички дом оставио је своје конституисање до 18 о. м.

Шпањолска се спрема, да учини један врло важан корак на пољу цивилизације и слободе. Шпањолско министарство 15 о. м. закључило, да се у целој шпањолској држави укине отрочанство, те спремило о том законски предлог, који се оснива на овим установама: Отрочанство престаје оног дана, кад се овај закон обнародује. Ослобођени отроци стојаће под заштитом својих пређашњих господара, који ће им морати наплаћивати њихов труд и рад. За осам година крајем сваке године осми део ослобођених коцком ће се са свим ослободити.

Извештај

о радњи српског народног црквено-школског савета.

(Наставак.)

На крају године 1873. дође под 10. дец. број 1164. овде под М. 788. допис од вас. војеног заповедништва на г. администратора патријаршије, у којем се — уз навод права врховног надзора, и како државни инспектори већ и тако имају и вероисповедне школе да прегледају и да извештаје дају, те како то не може алтерисати прев. дате аутономије у ствари школе, — позива нар. школ. савет, да више не одлаже уведење прев. одобрених статута (?) у војеној крајини и моли г. администратора, да то Нар. Школ. Савету саопшти и да га о резултату известити изволи; а на крају наводи како високо заповедништво нема ништа на супрот оном предложеном модалитету о изашиљању помешаних комисија. А одмах за тим дође од истог вис. војеног заповедништва други допис на г. администратора (овде под М. 31. од 22. јануара 1874. бр. 3401. ex 1873,) у којем се наводи, да је вис. место то дознало да су прев. одобрене уредбе за срп. нар. школе разаслате на све православне црк. општине и у крајини с тим налогом, да се од сада у ствари школе само те уредбе држати имају, и наводећи, како је по наредби вис. кр. уг. министарства од 17. јула 1874. бр. 17565. позвана Њег. Преузв. г. администатор патријаршије, да нужне наредбе учини, опет се то све тиче само провинцијала хрватског, а не и крајине, докле год се наређења §. 111. неизведу и наводи да се она наређења тичу само врховног надзора, о чему се то високо место у претпоменутом допису од 10. децембра 1873. број 1163. довољно изјаснило, али да на то одговора добило није, за то да епархијски школски одбори никојих наредаба тичућих се школа у крајину не издају.

На ово закључи Нар. Школ. Савет (од 13. августа 1874. бр. 153. ex 1874.) да се, пошто су силне жалбе и тужбе од свих страна због вређања аутономије стизале, обрати молбом на вис. кр. уг. министарство, ради решења овог питања, и нареди, да се напише представка.

После су долазиле жалбе и тужбе са свију страна и саборском одбору и сабору, од којих су најважније ове две сабору предате (од посланика Стевана Чутурила (предата 30. маја, 25. седници бр. 531.) у којој се наводе 16. тужбених тачака и предлаже се, да се високом главном војеном заповедништву поднесе жалба с молбом, да нареди, да се оптужене злоупотребе одклоне; друго је жалба и молба горњо-карловачког епарх. школског одбора (од 31. марта 1875. бр. 438. Ш. О. 39.). Ове жалбе улучене су од саборског школ. одбора саборском одбору, а од овог Нар. Школ. Савету (овде под М. 870.) с тим, да се у погледу тих у жалбама наведених злоупотреба поднесе извештај, и нацрт од представке за вис. глав. вој. заповедништво.

После дођу на саборски одбор жалбе и од епархијске скупштине у Плашком држане 8. октобра 1875. с дописом од г. епископа и од истог дана (бр. 1248. Е. О. 107. 108. овде под С. О. 629: 406.) и ово се уступи Нар. Школ. Савету (овде под М. 962.) и дођу још неке жалбе од епарх. школ. одбора вршачког (од 19. фебр, 1876. бр. Е. 198. овде под ПШС. 65. ex 1876.) па како су сви пређашњи списи уступљени члану Нар. Црк. Школ. Савета дру Св. Касапиновићу ради сачињења представке, тако се уступе и ови.

Још пре тога дође молба православне општине голубиначке (од 15. јануара 1876. овде под М. 42. ex 1875.) да јој се припомогне доћи до вероисповедне школе. Ту се наводи, како је општина ова, осим онога пута пре четир године дана, кад су од политичке власти сва села ове регементе питана: какву би школу радије држали, и сва села се против комуналне за вероисповедну изјаснили, да је општина ова и сада за вероисповедну, и то не само прав. црк. општина, него и комунално школско веће, и наводи се у истој молби, како су се ови општинари и пред котарским повереником и окружним школ. надворником за исту школу изјаснили и сувише престали су и на давање 10% у корист комуналне школе, само да би и вероисповедну имати могли; да су најпосле на поднешену молбу вис. гл. вој. заповедништву и по наредби овог високог места и по трећи пут питани, изјаснили се као и оно двапута, и опет им се вероисповедну школу држати недопушта. За то моли, да јој се помогне.

Оваки је резултат и од жалбе православне општине сурчинске. Ова је као и више других имала невољу с учитељем. Од прошлих година вршио је учитељ уједно и црквене дужности своје, а од 1873. не хтеде више, изјављујући, да по прописи крајишке школе то више вршити не мора. Због тога се црквена општина потужи код крајишких школских власти и молила се, али је молба по они прописи негативно решена; најпосле се у својој невољи обрати и овамо с молбом, да би и одавде молба њезина поднешена вис. вој. заповедништву подпомогнута била.

И ове обе жалбе и молбе уступљене буду дру Касапиновићу на исту цел, као и предходне, и представка буде поднешена.

Нерешена ствар §-а 111. покретана је у НШ. Савету и позније више пута; у седници од 24. новембра 1875. бр. 210. и у седници од 17. априла 1876. бр. 86. и у седници од 23. марта 1878. бр. 30. и стоји несвршена. Није се дала свршити на почетку, у првој поли г. 1873. док су биле сретније прилике, а после су наступиле све незгодније, за то стоји нерешена и стоји у току.

(Наставиће се).

Предлози саборског одбора,

поднети срп. нар.-црквеном сабору у Карловцима.

(Наставак.)

Предлог

статута о дотацији срп. православних епископа у опсегу карловачке митрополије.

§. 1. Српски православни епископи: бачки, будимски, вршачки, темишварски, пакрачки и горњокарловачки добивају своју дотацију из комасираних прихода епископских добара у Сентандреји, Вршцу, Пакрацу, Плашком, Темишвару и пустаре Сирига.

§. 2. У колико комасирани приходи у §. 1-ом наведених епископских добара не би били толики, да се из њих подмири за сваког епископа годишња дотација од 11000 фор. примаће епископи остатак дотације из неприкосновеног нар. црк. фонда.

§. 3. Непокретнине појединих епископија, и то: ораће земље, ливаде и куће, које носе најмовину, остављају се под руковањем дотичних епископа, но приходи од истих непокретнина и мањих регалних права урачунавају се дотичном епископу у дотацију његову.

Ове чисте доходке имаће епископи, ако је дотична непокретнина изнајмљена или под закуп издана најмовним, односно закупним уговором, а ако дотичну земљу сами властитом снагом обделавају, шесто-годишњом просечном проценом саб. одбору благовремено исказивати, а исто тако сваку промену јавних терета од времена до времена пријављивати.

§. 4. Пустаром „Сириг“ руковаће место епископа саб. одбор као управа српских народно црк. фондова, и водиће преко рачуноводства истих фондова засебан рачун врху прихода и расхода исте пустаре.

§. 5. Осим дотације, установљене у §§. 1. и 2. има сваки епископ право уживања слободног стана у епископском двору, у колико таки постоји, а где га нема, поднајмљиваће саб. одбор за епископа сходан стан на трошак неприкосновеног фонда.

Исто тако имају епископи право на уживање кућне баште и винограда, у колко епископија таких поседује.

§. 6. Епископи су дужни своју резиденцију у добром стању држати, и мање оправке, којих извршење годишње не би више стало од 200 ф. а. вр, о свом трошку извршивати дати.

Исто тако дужни су епископи плаћати из свога и порез на кућне баште и винограде, које осим своје дотације уживају.

На тачно испуњавање ових дужности имају — у смислу постојеће уредбе о вршењу надзора над патријаршеским и епископским добрима — саб. одбором постављени епитропи пазити.

Мотивација.

Највиши кр. рескр. од 10. Авг. 1868 у §. 27. одс. I. В. одредио је изворе и начин дотације срп. прав. епископа с тим определењем, да тај начин дотације епископа привремено важити има донде, док се епископска дотација стално и у цифри не определи.

По томе одређењу дакле и односно по §. 33. устројства срп. прав. нар. црк. сабора има сабор по праву, које му припада на темељу §. 19. тачке 2.) саб. устројства установити статут о уређењу епископске дотације.

Усљед тих одредаба и сљедећих даљих разлога потекао је предлежећи предлог за статут о уређењу дотације срп. пр. епископа.

За количину сталне дотације епископске меродавна је снага извора, из којих се дотацији та подмиривати има.

Извори за епископску дотацију јесу с једне стране приходи добара појединих епископија, а међу овима особито пустаре „Сирига“ а с друге стране срп. нар. црк. неприкосновени фонд, који је већ по §. 11. одс. V. А. највишег кр. рескрипта од 10. Авг. 1862. год. одређен, да допуњава дотацију епископа, у колико се ова из комасираних прихода епископских добара не би могла подмирити.

Један од досадашњих извора за епископску дотацију, а на име верозаконски принос (§. 27. т. в. одс. I. најв. кр. рескрипта од 10. Авг. 1868) изостављен је по овом предлогу с тога, што је верозаконском приносу у предлогу саб. одбора за статут о уређењу дотације парох. свештенства (в. §. 59. истога предлога) друга цељ намењена.

Снага горе наведена два извора дотације епископске представља се као што сљеди:

а) Чисти приходи пустаре „Сирига“ по десетогодишњем попречју узетом за време од 1. Нов. 1866. до 1. Нов. 1876. по гласу исказа књиговодства нар. црк. фондова ddto. 13. Јуна 1876. под DD. чине 31.756 ф. 90 н.

б) Попречни приходи осталих епископских добара по гласу прилога ЕЕ. чине 3765 ф. 18 н.

в. Чисти приходи неприк. фонда по гласу прорачуна за год. 1876. под ЖЖ. чине 37.399 ф. 88 н. — Сва три извора укупно 72.921 ф. 96 н.

Кад се од те своте одбије на годишњу репарацију епископских домова и на припомоћ за допуну дотације свештенства г. карловачке дијецезе, на које се у год. 1876, дало 2108 ф, 15 нов. Свега бар 6900 ф. — н. — Остаје 66,021 ф. 96 н. расположивих за дотицију епископа, и по томе на једног од шест долази 11,003 ф. 66 нов. или у округлој своти 11,000 а. вр, (§. 1. 2. 3.)

§. 4. мотивује се тиме, што гг. епископи не могу сами руковати пустаром Сириг с тога, а даље што би постављање особене управе за пустару Сириг с трошком скопчано било, најцелисходније је, да саб. одбор у име гг. епископа и даље управља реченим нар. црк. добром под теретом рачуна.

Станове имају сви епископи у натури, осим бачког; и тако се за овога мора стан све донде изнајмљивати докле се резиденција за епископа бачког не сазида.

Са кућом остаје епископу на уживање и башта и виногради поред куће, где таких има (§. 5.)

Правично је, да епископи мање репарације свога стана подмирују из свога, особито таке, којима се стан угоднијим чини; а исто тако правично је, да епископи плаћају данак на кућне баште и винограде, јер исте осим своје дотације уживају (§. 6.)

ДОПИСИ.

Испод Исмана. („Нови јади од нових дахија“.) Кад је Аустро-Угарска примила мандат на берлинском конгресу, да заузме ове земље, Јевропа је у исто вријеме повјерила њојзи још једну врло важну задаћу, која је управо изазвала у рат три кнежевине и велику Русију а за тим и берлински ареопаг створила. Насиља османлијска нису се могла даље сносити, зато су се многа погранична мјеста дигла, да извојују себи човјечну слободу. Познато је, како је ствар испала, а знамо и како би се иначе свршила, да неби „политичних сфера“ неке државе. Но било како му драго, велика Русија и мале српске кнежевине савјестно своју задаћу извршише. Један дио Бугарске данас је свој и слободан, а источна Румелија добила је приличну управу и данас сазива скупштину да вијећа о бољитку земље. У мјестима, које у цијел кнежевина дођоше, престале су глобе чиновничке и заптијске, те је свак пред законом раван и једнак.

Но да видимо, како је код нас.

Аустро-Угарској била је иста задаћа. Опредељена т. ј. да олакша чемерно стање босанско-херцеговачке „раје“. Девиза окупације ишла је на то а и прокламација ђенерала Филиповића тако је гласила. Она је издата народу у име хришћанског владара у име велемоћног цесара, који шаље војску у Босну и Херцеговину, да обузда османлијска самовољства, а највише, да се утјеше петвјековни паћеници, измучена сиротиња раја. Цијела Босна и земља св. Саве тврдо је држала „да цареву нико несмије порећи.“ Свак живи се надао, да ће му се човјечанска егзистенција олакшати, те да ваше не буде ни роб, ни понижен до скота. Али се ствари са свим друкчије окренуше. Све те лијепе наде и обећања, разбише се, о надувеност хрвацкијех надрикњига и данас нијесу ништа друго, него право очајање. Босна или боље рећи, босанска „раја“ данас је несретнија, него икад прије, а то све због неколико Павлиновића-Мишкатовића посланика, који из Загреба дођоше, да Босну похрвате. Докле шеф земаљске владе по земљи херцеговој путује, дотле Бадовинац, Кукуљевић и остали, под фирмом земаљске владе у огласима за сарајевски „реални гимназиј“ (да лијепа и милозвучна хрвацка наречија!) истичу „хрвацки језик“ као земаљски; дотле они непотврђују професоре на српској гимназији, дотле они шаљу у котаре дописе: „да се из свију српски школа имају избацити књиге ћирилицом писане, а ове неразумнијем хрвацкијем (латиницом) замијенути“!

Суди свијете, па се диви и чуди тој арогацији! — Српски се трговци по сведневно кињу презиру и увнемирују, одузимајући им зграде, те се у њих хрвацке „učione“ и чиновници сме штају а ови макар са ситном дјецом на двору поскапали. Због тога ће се многи на пролеће селити, а неке су се породице већ и одселиле у Србију.

По селима је још горе и црње. Савјестан човјек кад види, што се с тим несретним народом, ради, мора у срцу проплакати. Да је тако и никако друкчије, ево вам жива примјера.

Ја сам се прошлог мјесеца службеним послом нашао у Црној Ријеци (Црна Ријеко, још си нам црња постанула!) камо беше изашао и сарајевски кајмакам, г. Јован Потрчић. Његов долазак опоменуо ме на негдањи „башински“. Са њим беше преко 40 оружанијех Турака. За ту свиту мораде једна раја спремити јањаца, пилића, скорупа „и симита хљеба бијелога“. „Господар Јово“, као што га овди народ зове, није дошао да што корисно привреди и да народ поучи, него ради лова на срне и дивокозе. Господин кајмакам разредио је Турке у буљуке, а силом дигнутијем Србима издао је заповијест, да псе замијену (т. ј. да лају). Један ми старац рече, да таково што никад нису Турци захтјевали, и ако је лова и сувише било. Исти ми и то рече, да им је г. кајмакам наредио, да сваки џемат (општина, има их 18) мора његовој кући у Сарајево догнати до 50 товара буковијех дрва, и осим тога да мора шахала (у џемату има 5 шахала) платити његовој слуги по 6 фор. Овим ријечима нијесам тега вјеровати, али пошто у Сарајево дођем, доиста се осведочим, да је старац право имао.

Шта ваше, од самог слуге кајмакамовог (ако потребе буде, име му знадем) чуо сам, да редовно од сељака по 8 фор. на седмицу прима.

Оваково што нијесу ни Турци практиковали По свему изгледа да се г. кајмакам заверио великохрватима, да ће све што се Србином назива, — прогнати. Ово дапа дошао је са допуста, „јадној раји“ и сувише познати Босанац, о ком ћу други пут коју рећи.

Износимо ова факта на јавност, нека види бечко министарство и сњиме и цијела Јевропа, какву срећу Босни и Херцеговини донесеше хрвацки культуртрегери.

Књижевност.

СРПСКИ УСТАНАК 1848. И 1849. ГОД. И ПОСТАНАК СРПСКОГ ВОЈВОДСТВА.

(Превод из VII. одсека француске књиге: Les Serbes de Hongrie (Срби у Угарској) и т. д. штампане у Прагу 1873. и 1874. у два дела.)

(Наставак.)

Незгоде које се засобце претрпеше у Банату, дадоше згоду патријару, да изради да му превагне углед над угледом Стратимировићевим, па да се приближи двору онако како о томе беше склопио смер. Цар се поврати у Беч, тврдо одлучивши да се унапредак ослања на Словене а да се бори против Мађара, које виде да су готови да жртвују права његове круне. Та одлука, која се напред дознаде са инспручких зборова, би јасно исказана у прогласу од 4. септембра. Немогуће је, вељаше Фердинанд управљати државом са две одговорне владе; како већина становника царевине осуђиваше уступке, дане Мађарима, он их у месецу марту прогласи као да нису дати. У исто време поврати Јелачићу банско достојанство. Овај управо онда довршујући своје војничке припреме пређе Драву 11. септембра па на своме полазу сакупи царске војске.

Нема сумње, да су и Јелачић и Рајачић били противни суставу усређивања (системи централисања), који цар хтеде установити; надаху се бар да задобију од њега какву такву савезничку (федеративну уредбу; али за онај мах не хтедоше да га плаше каквим бунтовним спремањем, те и једни и други гледаху како да стишају народну странку. У тој мисли патријарх хтеде уклонити Стратимировића и недопустити, да буде силе која ће сеј ним такмачити. Он окриви врховног војводу, да је непокоран његовим заповестима, начини га одговорним за погибију претрпљену у Бечкереку, пребаци му, да је прохарчио помоћне изворе који му беше поверени, па му одузме заповедништво и изда заповест да дође у Карловце да му се тамо суди. Заиста је врло могуће, да је Стратимировић и сувише трошио, али Рајачић гледајући да га уклони служио је више својој особној низми и мајушним

назорима бечког двора, који је сваком вишем умном дару завидио, него ли истинитим користима народа. Он бијаше — не треба да се заборави, — који заподе борбу, који даде снажна одпора, па са помоћи своје радљивости у сваки час своје високе војничке врсноће, задоби пробитке, готово нечувене у ратној повеспици.[1])

Стратимировић се покори па се својевољно врати у Карловце. Обрстару Мајерхоферу, који се поврати из Беча, куда оде да се договори са двором о начинима како да се српском устанку даде правилан значај, па се ту разговори о послу са војничким старешинама које бијаху па стражи у Банату, — буде за време поверена управа радње. Њему требаше, да остане у том послу, док цар не нарече кога војводом. Мађари, који одјако бише у јавном непријатељству са двором, удвоје своје напоре. Киш буде послан против Јелачића а Месарош се поче бити са Србима.

Неслога, која тако у невреме настаде између патријара и Стратимировића, могаше све упропастити. Бар се непријатељ надаше тиме користити како да учини главни напад. 9. (21.) септембра нападне Месарош на челу 25.000 људи. Капетан Бига који ту заповедаше, не имаде више уза се него 5000 људи, али буде о томе за времена обавештен те могаше усвојити бојни ред, који пређе би тако добре среће. И за овај се мах кренуше Мађари против врбашке пруге са највећим делом своје војске. Прва неудаћа не задржа их; они за тим покушају обрнути кретање правцем према Старом Керу. У тај час Михајло Јовановић, оставивши обноћ Чуруг, приспе на бојиште. Месарош пошље против њега хусаре, али му не могне стати на пут да се не састане са Бигом. Мађари морадоше узмаћи; на српске положаје не изметоше мање од 3500 кумбара, али за то их не надјачаше. У Пешти се јавно мнење показа озбиљно према Месарошу, према ванредном поверенику Бетију, па и према самом Кошуту, које учини одговорнима за нову несрећу.

Истога дана, када се нападе на Сентомаш, једна чета од 2000 Србаља дошавши из Алибунара, огледа да освоји Вршац, којега посада оста верна мађарској ствари. Тај поход обрши, али се Мајерхофер стане договарати са обрстаром Бломбергом, који се покори дворским наредбама.

У тим изиђе за руком Стратимировићу, који би незадовољан што се и сувише мотри па ћ у Карловцима, да умакне те дође у книћанинов око. Би му доста, да рече неколико речи својим негдашњим војницима па да их наведе, да се покоре и да оборе пушке, које се могоше обрнути против њега. Надаше се, да ће бити исте среће и код Книћанина, али овај владајући се у свему по заповестима што стизаху из Београда, вргне развојводу под исто тако несносно надгледање како би и патријарово, ма да му показиваше више пажње. Стратимировић, који би истакнут неправедним сумњама[1]) а виде да се више не пита ни за његову парницу, нехтеде се подати томе пониживом стању. Патријар беше наредио кретање ради тога, да се очисти Банат од војске како да се утврди пруга француског прокопа (канала), а неустрашими војник (Стратимировић) вине се, да га нико и не види, за баталионима, стигне их код Титела па их сазове, да га признаду за старешину. Официр, који заповедаше чети, скупи своје војнике у гомилу претећи Стратимировићу, да ће употребити оружје против њега али то би заман. Уз одушевљене усклике војске млади војвода буде повраћен на своје заповедништво. Патријар дознавши за тај догађај без оклевања оде у Тител, наумивши, да изради, да му се преда издајник, али не би сретнији него пре тога. Војници нехтедоше предати старешине, којему дадоше своје поуздање. Рајачић објави да ће предати ту ствар народној скупштини, коју сазове за 25. септембра (4. октобра). На три дана доцније врати се из талијанске војске Стеван Шупљикац, којега скупштина 1. и 2. маја (по ст.) прогласи војводом. Земљаци га дочекаше с усклицима, и Стратимировић му преда заповедништво задржавши за себе самога назив подначелника врховног одбора.

[1]) Овде писац по нашем мнењу неправо кори патријарха Рајачића а сувише уздиже Стратимировића. Нека се поређи, да је овај у покрету 1848. и 1849. у више маха изнео на видик своју војничку врсноћу у народном послу. Али да је Рајачић у тадашњим веома тешким околностима имао много разлога поступати с њим онако како је поступао, то осим живих сведока понајбоље показују писма, писана између Рајачића, владе у књежевини Србији, Книћанина и других знатних особа а штампане у српском Летопису од 1866; Иначе та ствар још није повеснички сасма рашчишћена. И даље ћемо видети, да писац баца тешку сумњу на Рајачића што је тобоже држећи с двором бечким забацао народну ствар, али и ту ваља на ум узети, да он у тадашњим неприликама није свагда могао бити господар својој вољи и радњи, те тако не ваља о њему тако олако судити. Доста је то, да је он до краја свога живота остао поштован у своме народу. — Прев.

[1]) Овде упућујемо на оно што напред рекосмо на стр. 27. под I. — Прев.

(Наставиће се.)

Нови Сад 20. окт. У будапештанским листовима изишло је писмо Л. Кошута, управљено на посланика Игњ. Хелфија, у коме Кошут тврди, да дописник „Заставе“, који га је походио пре два месеца, није верно саопштио његове назоре о Јевејима, на име о јеврејскоме питању у Романији. Кошут вели, да он не би одговорио на тај допис, који је прештампан и у будапештанске листове, али да му од тога доба, од када је тај допис света угледао, непрестано стижу писма из Угарске од „његових јеврејских земљака“, на која он појединце не може одговарати, те је зато принуђен допис „Заставин“ путем штампе да опровргне.

Из ове изјаве Кошутове види се, да се он под притиском „својих јеврејских земљака“, а у цели, да их успокоји, латио, да одговори на допис у „Застави“. Иначе се неда појмити, од куда Кошут сада тек да побија допис у „Застави“, који је у свет изишао већ пре пуних осам недеља! Да ли ће та његова закашњена изјава задовољити „његове јеврејске земљаке“, није наше истраживати. Само изјављујемо, да немамо разлога мислити, да наш дописник није верно саопштио мишљење кошутово о јеврејскоме питању. Ако можда и није запамтио све његове речи, то је за цело схватио њихову суштину, а разлога није имао, да силом изопачи њихов смисао. Но ако се Кошут сада отворено изјављује за потпуну еманципацију јеврејскога живља, то му са чисто либералног гледишта ни ми не ћемо замерити. Али држимо, да би Кошут далеко већма одскочио у своме угледу пред јавним мњењем европским, када би се, као што се ево сада заузима за Јевреје, исто тако топло заузимао и за хришћанске народе балканскога полуострва, који већ тако давно чаме под окрутном владом азијатских варвара. Али се из туркофилских изјава кошутових, што су света угледале за последњега руско-турског рата, јасно увиђа, да је њему поглавито стало до одржања Турске, а увиђаван и безпристран свет изрекао је већ одавно, да се одржање Турске не даје у склад довести са напредним начелима садашњега века и да Турска никада неће хтети, нити ће моћи извести потпуну равноправност у својим земљама, и да никада неће изједначити своје хришћанске поданике са владајућим живљем мухамеданским. Али Кошут да боме још далеко одстоји од светлог становишта Џузепа Гарибалдије, Гледстона и других правих поборника напредног духа времена, који своја освештана начела слободоумља протежу на све земље и народе, без разлике на веру и народност.

Оволико смо од своје стране имали да приметимо на последњу изјаву кошутову.

— Из Београда нам јављају са двадесет-петогодишњице митрополита Михајила, да је цар ослободитељ српског архипастира том приликом удостојио највишег одликовања, које се у Русији царском милошћу може добити, даровавши му највиши ред у Русији, ред светог Александра Невског. У исто време и цела царско-руска влада честитала је јубилару и топло га поздравила. Света мајка Москва послала је српском митрополиту сребрну штаку с адресом, на којој су потписани: московски градоначелник, Черњајев, Мајков, Аксаков и др. Радујемо се тим знацима славенске узајамности.

☛ Данас 2. новембра не иде лађа за горе. ☚

☛ До закључка листа није нам приспела горња пошта, па за то из овог броја изостаје рубрика „Новије“.

Изашла је нова књига:

Прво коло песама од **Јаше.** Издао Коста Лера. Нови Сад. Штампарија А. Пајевића. 1879. На 8-ини 85 стр,

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА.

Г. дописнику из Гор. Крајине. Ваш чланак: „Потреба средњих школа у Горњој Крајини“ није изашао, што је стигао касно, после закључка саборског, да се у оним крајевима има подићи такова школа. Накнадно га не могосмо саопштити, јер нам простор листа не допушта, а не би имало ни цељи, по што потребу таких школа у Горњој Крајини свак живо осећа и жели је једном видети остварену, као што сведочи и дотична једнодушна одлука сабора.

Курс бечке берзе 18. (30.) окт.

Сребро — — — — — — — — — — —	100.54
Ц кр. дукати — — — — — — — — — —	5.55
Наполеондори — — — — — — — — —	9.29
Немачке марке — — — — — — — — —	57.45

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Ових дана штампана је у Новоме Саду као што смо већ једном јавили, врло занимљива и поучна књижица

Вјерозаконско учење талмуда

или

ОГЛЕДАЛО ЧИВУТСКОГ ПОШТЕЊА,

Њу треба марљиво да прочита и добро упамти сваки члан оног народа, који с Чивутима опћи и ма шта пазарује.

На корицама њеним као мото стављена је изрека чувеног научара Хердера, која овако гласи: **„Ми Чивуте сматрамо као параситско биље које се је готово свима европским народима о врат објесило, те им више-мање животну снагу крв и сок из тијела испија.“**

Књижица је по немачком израђена од Пелагића. Може се добити у свима књижарама и код познатих растуривача. — Кошта 10 новчића.

НОВА КЊИГА.

ВЕЛИКАѢ

КАТАВАСІЯ

содержащаѧ въ себѣ ѻсмогласное пѣніе воскресное, и иныѧ различныѧ пѣсни дꙋхѡвныѧ, праздникѡвъ христовыхъ и богородичныхъ, таже аггелѡвъ, пророкѡвъ, апостолѡвъ, святителей, мꙋченикѡвъ, преподобныхъ и безсребреникѡвъ, во ѹпотребленіе ѹчащихсѧ церковномꙋ пѣнію, такоже и прочихъ благочестивыхъ христіанѡвъ, изъ святыхъ церковныхъ книгъ взятаѧ, трꙋдомъ же и иждивеніемъ ДИМИТРІѢ ПОПОВИЧЬѢ, пароха сомборскагѡ, ѹстроенная и печатаннаѧ второе, ѹмноженное изданіе. Въ Новомъ Садѣ; ѹ сербско-народныѧ содрꙋжественныѧ типографіи 1879. года.

Позната велика катавасија моја, која је први пут 1867. године у Сомбору штампана, ево је сад под горњим насловом по други пут на свет изишла и то здраво умножена и повећана. Ова књига има сада пуних 15 табака највеће осмине; а та је величина она иста, која је и у великом зборнику мом. Између осталог у овој је књизи цело јутрење велике суботе са катавасијом осим канона, и то је зато што се опело христово поје код нас у цркви на више места, а нема се задоста потребних књига. Такође и све од мене исправљене дуговне песме у овој се књизи налазе. Од правила црквеног има у истој књизи 38 страна, а то је више, него што има у великом зборнику мом. Још има у овој књизи и опело за одрасле, као и за децу до 7 година. Најпосле ту су и стране српски истумачене речи, које света наша црква употребљује.

Цена је овој добро брошираној књизи 1 ф. 20 новчића а у добро платно тврдо и јако увезаној 2 ф. а. в., и може се добити код подписаног издаваоца. Који су ову књигу отпре наручили, тима ће се она ових дана доставити. На 10 књига даје се једна бадава.

Овом приликом јавља се и то, да се од великих зборника мојих још може добити ценом по 3 ф. а. вр. један примерак. Из ове књиге, као што је познато, може се вечерња, јутрења и литурђија преко целе године сваке недеље, сваког празника христовог и богородичног, као и сваког заповедног угодника божијег, потпуно свршити. Ових књига има и тврдо у кожу и платно увезаних. И овај увез као бечки посао особито је угледан и леп, а при том јак. Цена је увезу са свим у кожи 1 ф. 50 н. а у платну 1 ф. а. в.

У Сомбору (Zombor in Bačka) 10. окт. 1879.

Димитрије Поповић,
парох сомборски,
издавалац велике катавасије.

ПОЗИВ
у главну скупштину
ЗАДРУГЕ
ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ.

Поштована г. г. чланови „Задруге за срп. нар. задружну штампарију“ овим се позивају, да изволе доћи на овогодишњу главну скупштину, која ће се 4. (16.) новембра о. г. у три сата после подне у дворани срп. нар. позоришта у Новоме Саду држати.

Ред предмета је овај

1. Оверење присутних чланова.
2. Извештај о радњи и рачунима.
3. Избор одбора за прегледање рачуна.
4. Измена правила задругиних.
5. Допуна ове трећине управнога одбора.
6. Предлози појединих чланова,
7. Избор одбора за оверење записника скупштинског.

Из одборске седнице, држане 7. (19.) октобра 1879.

РЕД ПЛОВ. ПАРОБРОДСКЕ

од 2. новембра 1879 до даље наредбе.

Од **Новог Сада** у **ЗЕМУН** уторником, средом, четком, суботом и недељом после 3 сата по подне (прва пловидба уторак 4. новембра).

Од **Новог Сада** у **ТИТЕЛ, Земун** и **ОРШАВУ:** средом и суботом после 3 сата по подне.

Од **Новог Сада** у **БУДИМ-ПЕШТУ:** недељом, понедеоником, уторником, средом и суботом после 4 сата по подне.

Нови Сад 2. новембра 1879. **АГЕНЦИЈА**

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место у Потпорњу поново се отвара.

С тим местом скопчана је плата од 103 фор. а. вр. тридесет меци жита, двадесет и четири меце кукуруза, 4 хвата дрва, 3 ланца ораће земље и слободан стан. Ко жели ово место получити нека своју молбеницу за четири недеље дана од дана првог уврштења овог огласа мест. школ. одбору поднесе. Последња пошта Вршац — Јам.

У Потпорњу 15. октобар 1879.

САВА РАДОСАВЉЕВИЋ
председник мест. школ. одбора.
САВА ЖИВКОВ
перовођа мест. школ. одбора.
1—3

Распис натјечаја.

На основу највише царске одлуке од 5. јуна 1869. овим се расписује натјечај на два мјеста професорска за црквено-словенски језик, катихетику и педагогику једно, а друго за догматичко и морално богословље и Ѳмилитику при православном богословском заводу у Задру.

Са сваким мјестом скопчана је годишња плата од 1000 ф. и 200 ф, у име прибавке дјејствителности и после сваке пет година службе 200 ф. повишице а после тридесет година службе мировина у износу достигнуте плате.

Натјецати се могу на ова мјеста они, који докажу да су после положеног испита зрелости са добрим успехом свршили богословске науке при једном подпуно уређеном православном богословском заводу и да су неприкорног моралног и политичког владања, а између натјецатеља добиће мјесто они који најбоље издржи писмени и усмени конкурсуални испит, што ће се на српском језику при православном богословском заводу држати.

Који су ради натјецати се на ова мјеста нека подпуно инштруиране молбенице своје поднесу православном епископу далматинском у Задру кроз шест недеља после прве објаве Натјечаја у овоме листу.

Од полагања конкурсуалног испита ослободити се могу само они који су своје научне способности засведочили као учитељи и списатељи по струци богословских знања,

У Задру 10. (22) септомбра 1879,

Управа
православног богословског завода.
1—3

Објава.

Сви они улози који су 6 проц. интереса уживали, смањиће им се интерес од 1. јануара 1880. почевши на 5 процената.

Они п. т. улагачи, који се са тим расположењем не слажу, могу њихове улоге по отказу, који је у штатутима обележен, подићи.

У Новоме Саду 1. новембра 1879.

УПРАВА
новосадске штедионице.

ОБЈАВА.

Доле подписана овим путем јављам да ћу мушку кројачку радњу покојног ми мужа

АЛЕКСАНДРА ФЕЛИКСА

под истом фирмом даље водити. Особито ћу се трудити да моје муштерије солидно и врло умереном ценом послужим.

С тога сам слободна замолити п. н. публику, да ме удостоји истог поверења, којим је и мога мужа толико пуга одликовала, те да ме многобројним наручбинам почаствује.

С поштовањем
ЈОЗЕФА ФЕЛИКС.
1—3

☛ **НА ЗНАЊЕ.** ☚

Подписана „задруга“ отвара

„III-ће честичарско коло“

и позива овим на уписивање.

Ради олакшице уписати се може осим код саме „задруге у трговини гг. Ђуре Стојковића, браће М. Поповића, Петра Попадића, Косте Стајића, Љубе Стефановића и код Тиме Јерковића у Н. Саду.

Уплата на ово коло одпочеће 1. рин. јануара год. 1880. са 50 новчића недељно по свакој честици

СРПСКА ЗАДРУГА
за међусобно помагање и штедњу
у Новоме Саду.

Нек нам буде дозвољено, да високопоштоване госпође домаћице учинимо пажљивима на велику штедњу, која се у томе састоји, да се поред праве кафе

Кафа од смокава

кува. Тиме се две користи постигну; 1) кафа добија пријатан укус; 2) цела ствар много јефтиније стане. Тако дакле препоручујемо нашу **кафу од смокава.**

Са 100 фор. јемчимо, да је наш еспап истинит и чист.

Почем се наш еспап од других подражава; то обраћамо пажњу на наш заштитни жиг. Кафа наша од смокава добија се у белим завитцима са златним натписом Кафу ову од смокве произвађа творница

Viktor Schmidt & Söhne
у Бечу Wieden, Aleegasse Nr. 48.

Главно стовариште у Новоме Саду у трговини: код **Емериха Дингена и Браће Вагнера.** У Н. Паланки код **Нађ Деже.**

SCHUTZ-MARKE S&S REEL

БОНБОНИ
од
БОКВИЦЕ

за прса, од кашља, од промуклости, од слуза (Schleim), од тако званог магарећег кашља код деце (Keuchhusten.) Такођер против бола у плући и прсима.

Боквица је биљка, коју је бог створио за лек и спасење болујућег човечанства. Биљка ова има у себи ту силу, да лечи грпобољу и душник. Што се тиче нашег производа, јамчимо, да се у овим бонбонима налази чиста смеса од шећера и од сока од боквице. Чинимо пажљивим на наш заштитни жиг (Schutzmarke.) **Боквични бонбони** могу се добити код:

Victor Schmidt & Söhne
k. k. Landesbef. Fabrikanten, Wien,
Wieden, Aleegasse 48.

У Н. Саду: код гг. **Г. Плавшића, Е. Дингена; браће Вагнера, Д. Коде; Л. Ц. Јунгингера** у Петроварадину, **Мих. Ритер** Перјамош (Банат) 34—200

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија.